

Nyugat-magyarországi Egyetem
Geoinformatikai Kar

Önkényuralmi jelképek használatának jogi szabályozása Magyarországon 1990-től

SZAKDOLGOZAT

Konzulens:

Dr. Tóth Zoltán József
egyetemi docens, tanszékvezető

Készítette:

Bedőcs Andrea
nappali tagozat
igazgatásszervező szak

Székesfehérvár

2014.

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM
GEOINFORMATIKAI KAR
8000 Székesfehérvár, Pirosalma u. 1-3. ☒ 8002 Székesfehérvár, Pf. 52.
Email: dh@geo.info.hu
☎ +36 22 945 200 Fax: +36 22 945 201 <http://www.geo.info.hu>
ÁLTALÁNOS JOGI INTÉZETI TANSZÉK

Nappali tagozat
Igazgatásszervező szak
Szakdolgozati száma: Ig-218/2013

BEDŐCS ANDREA
szakdolgozati feladata

A szakdolgozat címe:

Önkényuralmi jelképek használatának jogi szabályozása Magyarországon 1990-től

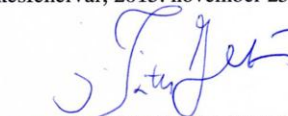
A feladat leírása:

- 1) Ismertesse az önkényuralmi jelképek értelmezéséről, használatáról, büntetőjogi szankcionálásáról kialakított történeti, jogtudományi legfőbb álláspontokat 1990 után.
- 2) Mutassa be az önkényuralmi jelképek használatára vonatkozó és kriminalizálásának szabályozási változásait 1990 után.
- 3) Ismertesse a magyarországi bírósági gyakorlatot, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróság (Strasbourg) vonatkozó ítéletét.

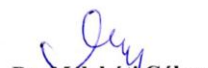
Tanszéki konzulens: dr. Tóth Zoltán József, egyetemi docens

Beadási határidő: 2014. május 26.

Székesfehérvár, 2013. november 25.

Dr. Tóth Zoltán József
tanszékvezető

Dr. Melykúti Gábor
dékán

NYILATKOZAT

Alulírott **Bedőcs Andrea** (neptun kód: XXXXXXXXXX) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy az

Önkényuralmi jelképek használatának jogi szabályozása Magyarországon 1990-től
című

szakdolgozat

(a továbbiakban: dolgozat) önálló munkám, a dolgozat készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében¹.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt illetve a feladatot kiadó oktatót nem tévesztettem meg.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Nyugat-Magyarországi Egyetem megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Székesfehérvár, 2014. május 26.

Bedőcs Andrea

Hallgató

¹ 1999. évi LXXVI. tv. 34. § (1) A mű részletét - az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.

36. § (1) Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára - a cél által indokolt terjedelemben - szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást - a szerző nevével együtt - fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés – A téma megfogalmazódása, a dolgozat céljai	6
2. Az önkényuralmi rendszerekről	8
3. Az önkényuralmi jelképek használatára vonatkozó és kriminalizálásának szabályozási változásai Magyarországon 1990 után. A legfőbb szakértői és jogtudományi álláspontok.	10
3. 1. Az első szabályozás	10
3. 2. A 269/B § problémái és hiányosságai, az új szabályozás szükségessége	12
3. 2. 1. Az első vonatkozó alkotmánybírói álláspont	12
3. 2. 2. Párhuzamos indoklás és különvélemény	15
3. 2. 3. A határozat pozitívumai és hiányosságai, alkotmánybírói kettős mérce	16
3. 3. A strasbourgi döntés és várható következményei	20
3. 4. Az európai kettős mérce	22
3. 5. A 4/2013. számú AB határozat	24
3. 6. A jelenleg hatályos szabályozás – különbségek, pozitívumok és hiányosságok	26
4. Az egyes önkényuralmi jelképek kialakulása, eredete, jelentései	29
4. 1. A horogkereszt (szvasztika) és az SS-jelvény	29
4. 2. A vörös csillag és a sarló-kalapács	32
4. 3. A nyilaskereszt	34
5. Nemzeti és állami szimbólumok	36
5. 1. Nemzeti ünnepek	38
5. 2. A főváros	39
5. 3. A címer, a zászló és a himnusz	39
6. A magyarországi bírói gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága vonatkozó ítéletének ismertetése – Esetjog	45
6. 1. Magyar bírói gyakorlat a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 269/B. §-ához kapcsolódóan	45
6. 2. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Vajnai kontra Magyarország ügyben hozott ítélete	49
7. Összegzés	58
8. Irodalomjegyzék	60

8. 1. Cikkék, tanulmányok, könyvek	60
8. 2 Egyéb források.....	63
8. 2. 1. Internetes források	63
8. 2. 2. Idézett művek	63
8. 3. Hivatkozott jogszabályok, bírósági és alkotmánybírósági határozatok jegyzéke	64
8. 4. Képek jegyzéke	66

1. Bevezetés – A téma megfogalmazódása, a dolgozat céljai

Világszerte általános gyakorlat, hogy ha egy államban egy politikai rendszer hatalomra jut, minden rendelkezésre álló eszközzel saját eszméinek, értékeinek terjesztését és meghonosítását kívánja elérni. Ezen célok megvalósításához szorosan hozzá tartozik, hogy az előző, adott esetben ellentétes értékeket képviselő rendszerek ideológiájától való kategorikus elhatárolódást hirdeti, az ilyen ideológiák terjesztését pedig megakadályozni igyekszik, az általuk megtestesített rezsim rehabilitációjának elkerülése érdekében. A fenyegetettség mértékét értékelve az állami vezetés a jog eszközeinek különböző mértékű igénybe vételével alkotja meg a tiltott eszmék hirdetésére vonatkozó szabályozását, ha szükséges, akár a legsúlyosabb módon, büntetőjogi szankció alkalmazásával.

Így történt ez Magyarországon is a rendszerváltást követően. A demokratikus, pluralista¹ jogállam megszilárdítása nem volt egyszerű feladat a XX. századi önkényuralmi rendszerek – előbb a nemzetiszocialista, majd a kommunista rezsim – szélsőséges ideológiáinak tükrében. A kezdeti stádiumban lévő, még gyenge lábakon álló demokráciában a kommunista hatalmi rendszer visszaállítása iránti törekvések nagy veszélyt jelentettek, így a társadalmi rend fenntartása, a köznyugalom védelme, a hatalom erőszakos megragadására irányuló törekvések megfékezése, és nem utolsósorban a diktatúrák áldozatainak méltósága illetve kegyeleti joga védelmében a jogalkotó 1993-ban az önkényuralmi szimbólumok használatát tiltó bűncselekményi tényállást fogalmazott meg és iktatott a Büntető Törvénykönyvbe. A jogszabály kategorikusan tiltotta az önkényuralmi rendszerek jelképeinek használatát, a tényállásban meghatározott büntethetőségek kizáró okok kivételével. A túlságosan szigorú szabályozás ellenséges véleményeket váltott ki, az Alkotmánybíróság a jogszabályt alkotmányosnak nyilvánító határozata sem csillapította sokáig a kedélyeket. Miután Vajnai Attila munkáspárti politikust a magyar bíróságok vöröscsillag jelvény nyilvános viselése miatt elítélték, ő az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult ügyében, ahol végül a politikus véleménynyilvánítási szabadságának megsértését állapították meg. A bírósági ítélet nyomán az Alkotmánybíróság is megváltoztatta álláspontját, és a jogszabályt végül alkotmányellenesség miatt megsemmisítette, az Országgyűlés pedig újraszabályozta a kérdéses cselekményt. Ez az új, 2013-as jogszabály már a jelképhasználat azon

¹ többpártrendszerű, politikailag sokszínű

körülményi feltételéhez köti a büntethetőséget, hogy az a köznyugalom megzavarására alkalmas módon történt. Az önkényuralmi jelképek használatával kapcsolatos cselekményekről tudósító, a sajtóban és a közmédiában megjelent számos figyelemfelkeltő anyag ösztönzött az önkényuralmi jelkép használata elnevezésű bűncselekmény alaposabb tanulmányozására, és vezetett el végső soron a téma megfogalmazódásához.

Fentebb ismertetett körülmények tekintetében a dolgozat céljai:

- az önkényuralmi jelképek használatáról, értelmezéséről, büntetőjogi szankcionálásáról kialakított legfőbb rendszerváltás után álláspontok ismertetése
- az önkényuralmi jelképek használatának jogszabályi változásainak bemutatása, illetve az ezen változásokhoz vezető okok feltárása
- az önkényuralmi jelképek használatához kapcsolódó magyar, illetve európai bírósági gyakorlat ismertetése.

Abból a tényből adódóan, hogy a téma viszonylag friss, aktuális, természetesen nem rendelkezik sem nagy történelmi múlttal, sem terjedelmes szakirodalommal. A szakértők, elemzők álláspontjai leginkább a különböző szakfolyóiratokban megjelent cikkekből, tanulmányokból, valamint egyéb sajtótermékekből ismerhetők meg, a témához kapcsolódó joganyag pedig a vonatkozó jogszabályokból, bírósági és alkotmánybírósági határozatokból, illetve az európai esetjog alapján.

2. Az önkényuralmi rendszerekről

Az önkényuralom vagy autokrácia olyan kormányzati forma, amelyben a teljes politikai hatalom egyetlen személy, vagy személyek kis, zártkörű csoportja kezében összpontosul, ezáltal mentes az alkotmányos korlátozásoktól. A hatalom birtoklója annak megtartását különböző eszközökkel érheti el, amelyek palettája igen széles, a személyes karizma kihasználásától az erőszakosabb eszközök bevetéséig is terjedhet, mint például a kritikus erőforrások kézben tartása.

Az autokrata szó görög eredetű, az *autokrator* (szó szerinti jelentésében „önmagát kormányzó”) szóból ered. Az *autokrator* a bizánci császárok egyik uralkodói címe volt, amely megfeleltethető a latin *imperator* kifejezésnek. Eredeti jelentése Bizáncban nem az uralkodó és az alattvalók viszonyára utalt, hanem arra, hogy az uralkodó a hatalmát közvetlenül az Istentől kapta. Ezt a körülményt használták ki először a bizánci hagyományokat megtartó szláv uralkodók, a cárok, de a XX. század némely autokrata vezetői is, amikor magukra vonatkozóan az isteni szentesítés igényét állították fel.

Az autokrata uralkodó vagy vezető hatalmi bázisát jellemzően egy erre a célra létrehozott csoport biztosítja, amely lehet katonai, politikai, vallási jellegű, így akár egy hadsereg, párt vagy a papság is. Ha léteznek kormányzati vezetői testületek, azok hatalma csak látszólagos, valójában a vezető elvárásai és iránymutatásai szerint működnek.²

Az évszázadok során kialakult, majd a XX. századi önkényuralmi rendszereknek is általános jellemzője, hogy a rendszer az áldozatok államhatalomtól való félelmére épül, amit az állam által elkövetett tömeges emberi jogi jogsértések váltanak ki. Egy efféle rendszer hatalomra jutásának és fenntartásának alapja az áldozatok csoportját alkotó kisebbséggel szemben a társadalom többségében elő félelem, az áldozatok iránt gerjesztett megvetés, gyűlölet.

Napjainkban a nemzetközi emberi jogi rendszer, nemzetközi szerződések és egyezmények célja, hogy megelőzze az egyes nemzetállamok és azok szervei által elkövethető jogsértéseket, az államokat azok elkövetésétől tartózkodásra kötelezi, az esetlegesen elkövetett jogsértéseket pedig orvosolni igyekszik. Ugyanakkor a

² Sashalmi Endre: Autokrácia, abszolutizmus, isteni jogalap: a 16-17. századi moszkvai hatalmi ideológia fő jellemzői és tipológiája. http://epa.oszk.hu/00800/00861/00008/1998_1_t3.html#P23_2889

diszkrimináció elleni küzdelem és az alkotmányos, demokratikus értékek védelme körében az államoknak is védelmi kötelezettsége áll fenn, nem csak tartózkodniuk kell az emberi jogok megsértésétől, de az esetleges előfordulások miatti jogorvoslati lehetőséget is biztosítaniuk kell. Emiatt az államok nagy hangsúlyt fektetnek a demokratikus értékeket és emberi jogokat veszélyeztető, alapvető jogokat figyelmen kívül hagyó, hatalmat erőszakos módon megragadni kívánó önkényuralmi ideológiák terjedésének megfékezésére, mindegyik saját történelmi múltját és jelenét, szükségleteit figyelembe véve alkotva meg a szabályozást.

3. Az önkényuralmi jelképek használatára vonatkozó és kriminalizálásának szabályozási változásai Magyarországon 1990 után. A legfőbb szakértői és jogtudományi álláspontok.

A rendszerváltás utáni jogalkotási folyamatban 1993-ban került napirendre az önkényuralmi jelképek használatának kérdése. A tiltás törvénybe iktatására irányuló törvényjavaslat indokolásul azt fogalmazta meg, hogy a XX. század szélsőséges politikai eszméi által megvalósított diktatúrák szimbólumainak használata felháborítja, kegyeleti jogukban, emberi méltóságukban és jogos érzékenységükben sérti ezen diktatúrák áldozatait és hozzátartozóit, így a társadalom jelentős részét, emellett veszélyezteti a közrendet és köznyugalmat, a demokratikus rendet, és hazánk jó hírét is. Ezen indokok megnevezése a speciális történelmi körülmények figyelembe vétele mellett, tekintettel a diktatúrák időbeli közelségére, valamint a jelképek azon sajátosságára, hogy önmagukban, szavak nélkül is képesek üzenetüket közvetíteni, elegendőnek bizonyultak ahhoz, hogy a tiltás a legmagasabb büntetőjogi szabályozási szinten valósuljon meg, azaz az önkényuralmi jelképhasználat tilalmának bűncselekménnyé nyilvánítása és büntető törvénykönyvbe integrálása által.

3. 1. Az első szabályozás

1993-ban az „Önkényuralmi jelképek használata” elnevezésű tényállással, alább idézett 269/B §-sal egészült ki a Büntető Törvénykönyv, mely szabályozás alapja az 1993. évi XLV. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról³.

A törvény alapján

„269/B. § (1) Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet

- a) terjeszt;
- b) nagy nyilvánosság előtt használ;
- c) közszemlére tesz;

³ Az 1993. évi XLV. törvény szövegét a 4. melléklet tartalmazza.

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Nem büntethető az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény miatt, aki azt ismeretterjesztő, oktatási, tudományos, művészeti célból vagy a történelem, illetve a jelenkor eseményeiről szóló tájékoztatás céljából követi el.

(3) Az (1)-(2) bekezdés rendelkezései az államok hatályban lévő hivatalos jelképeire nem vonatkoznak.”

Az 1993. évi XLV. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról a szabályozás szükségességének indokaként a XX. századi diktatúrák erőszakos hatalomgyakorlását, az emberi jogok semmibe vevését, a tömeges népiirtásokat nevezi meg, valamint ezek egyértelmű összeegyeztethetlenségét az alkotmányos értékekkel. Ezen szélsőséges mozgalmak jelképeinek használata „fájó sebeket szaggat fel”.⁴

A kiegészítő 269/B §-t a jogalkotó a közrend elleni bűncselekményeket ismertető XVI. fejezet II. címében, a köznyugalom elleni bűncselekmények között helyezte el. A bűncselekmény jogi tárgyát értelmezhetjük tágabb és szűkebb körben is. Tágabb értelemben a köznyugalom értelmezendő a szabályozás tárgyául, melynek megvalósulásához elengedhetetlen a biztonságos, fenyegetésmentes közélet, a demokratikus rend. Szűkebb értelemben véve viszont a védeni kívánt jogi tárgy maga az emberi méltóság.

A bűncselekmény elkövetési tárgyai maguk a taxatív felsorolt jelképek, illetve az ezekkel megjelölt eszmék, személyek, események, tárgyak, amelyeknek rendeltetése, hogy valamilyen tudat vagy érzelmek által generált folyamatot elindítva a szemlélőben, kapcsolatot indukáljon a jelkép és a megjelölt elkövetési tárgy között, azok közös vonásai révén, ezáltal alkalmas a nyugalom és jó érzés megzavarására.⁵ A szabályozás alapján önkényuralmi jelképnek minősül az olyan jelkép, amelynek használatát törvény tiltja. Az

⁴ „A XX. század szélsőséges politikai eszméi Európában és Magyarországon a hatalom erőszakos megszerzése és kizárólagos birtoklása útján olyan diktatúrákat hoztak létre, amelyek semmibe vették az emberi jogokat és magyar állampolgárok tömeges kiirtásához vezettek.

Az Országgyűlés abból kiindulva, hogy az említett szélsőséges eszméket magukénak valló államok, szervezetek, mozgalmak jelképeinek használata fájó sebeket szaggat fel és összeegyeztethetetlen alkotmányos értékeinkkel, az alábbi törvényt alkotja:...”

⁵ CD Jogtár. Kommentár. 2009. március 31.

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 269/B § (1) bekezdése önkényuralmi jelképnek tekinti a horogkeresztet, nyilaskeresztet, SS-jelvényt, sarlót és kalapácsot, ötágú vörös csillagot valamint az ezeket ábrázoló jelképeket.

A 269/B § (2) bekezdése a büntethetőséget kizáró okokat szabályozza, azokat az eseteket, melyeknél nem áll fenn a társadalomra való veszélyesség. A törvény szerint ezek az esetek az önkényuralmi jelképek ismeretterjesztő, oktatási, tudományos, művészeti célból vagy a történelem, illetve a jelenkor eseményeiről szóló tájékoztatás céljából történő használata, bemutatása. Ezen bekezdés alapján a kivételek körébe esik, és a védeni kívánt jogi tárgyat nyilvánvalóan nem veszélyezteti egy általános iskolások részére készült történelem tankönyv lapjain történő megjelenítés, vagy egy vöröscsillagot ábrázoló korabeli képeslap múzeumban való bemutatása, holott a nagy nyilvánosság előtti használat fogalma ezekben az esetekben is megvalósul.

A (3) bekezdés rögzíti, hogy az (1)-(2) bekezdés rendelkezései más államok hatályban lévő hivatalos jelképeire nem vonatkoznak. A jogalkotó ezzel a többi állam szuverenitásába történő beavatkozást, valamint az így keletkező nemzetközi problémákat, zavargást, társadalmi összeütközéseket kívánja elkerülni.

3. 2. A 269/B § problémái és hiányosságai, az új szabályozás szükségessége

Az Alkotmánybíróság a 4/2013. (II. 21.) AB határozatában a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 269/B §-át alaptörvény-ellenesnek minősítette, és 2013. április 30-i hatállyal megsemmisítette. A 269/B Büntető Törvénykönyvbe iktatásától alaptörvény-ellenesnek minősítéséig eltelt két évtized egyrészt elegendő idő volt ahhoz, hogy rávilágítson a szabályozás fogyatékoságaira, másrészt a nagyobb történelmi távlat jelentős változást hozott a politikai, közéleti, demokratikus körülményekben, ezért mindenképpen indokolt és esedékes volt a szabályozás újragondolása.

3. 2. 1. Az első vonatkozó alkotmánybírósági álláspont

Már a rendelkezés 1993-as törvénybe iktatását követően nem sokkal több panasz is érkezett az Alkotmánybírósághoz a véleménynyilvánítási szabadság túlzott mértékű korlátozása miatt, így a szabályozás rövidesen alkotmánybírósági normakontroll alá került. Az Alkotmánybíróság 14/2000. (V. 12.) számú határozatában még nem ítélte alkotmányellenesnek azt, így a megsemmisítésre irányuló indítványokat dr. Holló András

alkotmánybíró párhuzamos indokolásával és dr. Kukorelli István alkotmánybíró különvéleményével elutasította, a 269/B § (1) bekezdésének nemzetközi szerződésbe ütközésére irányuló indítványokat pedig szintén visszautasította.⁶ Már ekkor megjelent egyfajta kettős mérce a jobb- és baloldali diktatúrák szimbólumaira vonatkozóan, hiszen csupán egy indítványozó sérelmezte a teljes törvényi tényállást, támadta a horogkeresztre, SS-jelvényre, nyilaskeresztre vonatkozó részt is, míg a többség csak a vöröscsillag illetve sarló-kalapács motívum használata tilalmának alkotmányellenesség nyilvánítását és megsemmisítését kérte. Az indítványozók véleménye szerint a rendelkezés olyan alapjogokat sért meg, mint a gondolat-, lelkiismereti, vallás- és szólásszabadság, valamint a pártalapítási szabadságot is korlátozza, azzal pedig, hogy csak bizonyos, konkrétan meghatározott jelképek használatát tiltja, megszegi a politikai vélemény szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmát. Több indítványozó hivatkozik a nemzetközi joggyakorlatra, nemzetközi szerződésekre és egyezményekre, különös tekintettel az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről szóló 1950-es Római Egyezményre, valamint az 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának egyes cikkelyeire, tehát Magyarországot is kötelező, hazánkban is jogszabályokba foglalt nemzetközi egyezményekre.

Az Alkotmánybíróság akkori álláspontja szerint az önkényuralmi jelképek használatának bűncselekménnyé nyilvánítása nem sérti sem az indítványozók által megjelölt alapvető szabadságjogokat, sem a pártalapítás szabadságát. Nem korlátozza a vallásszabadságot, mivel a törvény tényállásában megnevezett jelképek nem vallási, hanem politikai jellegűek. Mivel a törvény a jelképek nyilvánosság előtti felhasználását tiltja, és nem magát a jelképekkel való azonosulást, nem sérül a gondolati és lelkiismereti szabadság sem. Utóbbi indokolás mindenképpen elfogadható, hiszen csupán a gondolat vagy a lelkiismeret nem lehet büntetőjogi felelősségre vonás alapja, a jelképek felhasználása viszont már a véleménynyilvánítási szabadság kérdéskörébe esik. A hátrányos megkülönböztetés tilalmának sérelme sem áll fenn, hiszen a tényállás általános, mindenkire egyformán vonatkozik, ezáltal nem valósul meg a politikai meggyőződés szerinti megkülönböztetés.

⁶ 14/2000. (V. 12.) AB határozat, kelt Budapesten, 2000. május 9-én

Az egyes önkényuralmi rendszerek azonos megítélése és együttes kezelése elleni kifogásokat az Alkotmánybíróság kifejezetten elutasította. Indokolásukban a bírák kifejtették, hogy nem áll fenn semmilyen oka annak, hogy a diktatúrák között bármilyen különbséget tegyen a vizsgált rendelkezés, hiszen azokat a közvélemény is egységesen kezeli. Arra is rámutat, hogy a tényállásban felsorolt önkényuralmi jelképek által képviselt rendszereket a törvényhozás már a rendszerváltástól kezdődően együtt kezeli, nem tesz különbséget az egyes rendszerek nevében elkövetett jogsértések és bűncselekmények között, legyen szó akár az állampolgárok vagyonában igazságtalanul okozott károk miatti kárpótlásról, vagy az életüktől és szabadságuktól politikai okok miatt megfosztottak kárpótlásáról.

A Btk. 269/B az Alkotmánybíróság megállapítása szerint a véleménynyilvánítási szabadságot, mint alapjogot korlátozza, mivel a tiltás tárgya, vagyis az önkényuralmi jelképek terjesztése, nagy nyilvánosság előtti használata, közszemlére tétele a politikai véleménynyilvánítás egyik formája. A 2011. december 31-ig hatályos Alkotmány 8. § (2) bekezdése értelmében alapvető jog tartalmát az alapvető jogra vonatkozó törvény nem korlátozhatja, az alapvető jog gyakorlása azonban korlátozható. A korlátozhatóság határát ebben az esetben ott húzza meg az alkotmánybírósági álláspont, ahol „a tiltott magatartás nem pusztán egy – helyesnek vagy helytelennek tartott – politikai nézetet fejez ki, hanem annál több: a demokrácia értékei mellett elkötelezett közösségek méltóságát sértve veszélyezteti a köznyugalmat is.” Ebben az esetben védett jogi tárgyként a köznyugalom mellett bizonyos közösségek méltósága jelenik meg. A testület állásfoglalása szerint az önkényuralmi jelképek használata minden esetben közösségek, tömegek méltóságát sérti, és nem konkrétan meghatározott, pontosan beazonosítható személy ellen irányul. Nem csak a diktatúrák áldozatait és azok hozzátartozóit sérti az efféle megnyilvánulás, hanem a demokrácia értékei mellett elkötelezett személyek közösségét is, ilyen módon a demokráciával összeegyeztethetetlen. A demokrácia értékeivel össze nem férő véleménynyilvánítást pedig nem szükséges alkotmányos védelemben részesíteni. Az Alkotmánybíróság tehát ezen véleményével a demokrácia, a demokratikus rend és jogállam védelmét, az hatalom erőszakos megragadására irányuló törekvések megfékezését és tilalmát nagyobb fontosságúnak nyilvánítja, mint a véleménynyilvánítás alapvető jogának teljes körű biztosítását. A kitűzött cél, vagyis a demokrácia védelmének biztosítására pedig nincs enyhébb eszköz, csak a büntetőjogi szankció alkalmazása.

3. 2. 2. Párhuzamos indokolás és különvélemény

Dr. Holló András alkotmánybíró egyetértett ugyan a többségi döntéssel, de párhuzamos indokolásában kifejti, hogy szerinte a határozat indoklásában nagyobb hangsúlyt kellett volna fektetni az alkotmányos értékek védelmére, mint a véleménynyilvánítási szabadság szükséges és arányos korlátjára. Továbbá, a 269/B rendelkezéseit kiegészítené, olyan módon, hogy vizsgálhatóvá váljon az esetleges véleménynyilvánítási szabadsággal való visszaélés. Jobban érvényesülne az arányosság követelménye és az alkotmányos alapjogok is, ha a tiltott önkényuralmi jelkép használója csak akkor lenne büntethető, „ha olyan magatartást tanúsít, ami a jelképek által szimbolizált diktatúrák melletti intézményes kiállásnak, propagálásnak minősül, illetve egyéb olyan magatartást tanúsít, amely túlterjeszkedik a szorosan értelmezhető, pusztán személyes véleménykifejezésen”.

Dr. Kukorelli István alkotmánybíró különvéleményét fogalmazta meg, melyben elutasítja a többségi döntést. Álláspontja szerint a tényállás nem sérti az emberi méltósághoz való jogot, így a büntetőjog eszközeinek alkalmazását ez esetben túlzónak tartja. Kifogásolja azt is, hogy az önkényuralmi jelképek használatát tiltó tényállás nem tartalmaz olyan elemet, amely egzakt módon megkövetelné mások méltóságban való megsértését vagy a gyűlöletkeltést, szerinte a felsorolt jelképek pusztá használata nem sérti sem a köznyugalmat, sem a demokráciát. A véleményssabadság alkotmányos alapjogával összeegyeztethetetlen egy olyan tiltó rendelkezés, amely épp az egyén politikai álláspontjának kinyilvánítását tiltja, ezért megengedhetetlenül súlyos mértékű, tehát alkotmányellenes a korlátozás. A többségi határozat szerint a törvény csak három megjelölt elkövetési magatartást tilt, a jelképek terjesztését, nagy nyilvánosság előtti használatát, illetve közszemlére tételét, míg előállítását, megszerzését, tartását nem, viszont épp szankcionált tevékenységek lennének alkalmasak a véleménynyilvánításra, hiszen otthon a „négy fal között” tulajdonképpen nincs értelme politikai jellegű szimbólumokat használni, hiszen ez nem teszi egyértelművé senki számára az egyén szélsőséges eszmékkel való azonosulását. Kukorelli szerint ahhoz, hogy a szélsőséges önkényuralmi jelképeket teljesen ki lehessen szorítani a nyilvánosság területéről, kellő súlyú, megalapozott alkotmányos indokra lenne szükség, viszont ilyen sem a törvényalkotó, sem az Alkotmánybíróság többségi határozata nem nevezett meg. Nem tartja elegendő indoknak a speciális történelmi körülményeket, hiszen egy gyenge demokráciában, ahol a totalitárius eszmék elterjedésének, a hatalom erőszakos

megragadására irányuló törekvéseknek a veszélye fenyeget, ott nem elegendő ezen eszmék jelképeinek tiltása. Elismeri, hogy a szimbólumok használatának bizonyos módjai sérthetik mások érzéseit, azáltal, hogy egyes embercsoportok iránti gyűlöletet, megvetést sugallnak, különvéleményében kifejezetten el is határolódik az ilyen eszméktől, ennek ellenére is a legalapvetőbb emberi jognak nyilvánítja a véleményszabadságot, még akkor is, ha az az egyéni abbéli jogát védi, hogy másokat érzékenyen értő, sértő nézeteinek hangot adhasson. Ezzel együtt, nem ismeri el a többségi határozat által megnevezett „közösségek méltóságát” sem, mondván, hogy a méltóság csak az egyénekhez kapcsolódhat, és mint alapjog, a véleményszabadságtól elválaszthatatlan. Holló Andráshoz hasonlóan az elkövetési magatartások célzatosabbá tételét preferálná, szerinte csak akkor indokolt az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása, ha a jelképhasználat kifejezetten a nemzetiszocialista vagy bolsevik múlt felidézésére, ezáltal tömegek zaklatására irányul. A gyűlöletre uszító felhasználás tehát jogosan büntetendő, viszont ezt a tényállás pontosításával kellene rögzíteni a jogszabályban.

3. 2. 3. A határozat pozitívumai és hiányosságai, alkotmánybírósági kettős mérce

A többségi döntés és Kukorelli különvéleménye is továbbgondolkodásra készítette a közvéleményt, egy sor újabb és újabb kérdést vetett fel.

A döntés vitatói rámutattak, hogy hiányzik az Alkotmánybíróság korábbi, közösség elleni izgatással és uszítással kapcsolatos határozatai (legfőképpen a 30/1992. számú AB határozat), valamint az önkényuralmi jelképekkel kapcsolatos 14/2000. számú határozat közötti koherencia, a két tényállás megítélésénél különböző mércét alkalmazott a testület. Mivel az önkényuralmi jelképek használata elnevezésű bűncselekmény védett jogi tárgya a köznyugalom mellett a közösségek méltósága, az Alkotmánybíróság szerint az elkövető személlyel szemben akkor is alkalmazható büntetőjogi szankció, ha magatartásának nincs beazonosítható sértettje. Az izgatási határozatok ezzel szemben éppen azt kifogásolták, hogy hiányzik a konkrét sértett.⁷ Jogosan vetődhet fel tehát a kérdés: mi az oka az alkotmánybírósági határozatok látszólagos következetlenségének? Dr. Koltay András, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense úgy véli, az önkényuralmi jelképek tiltásának alkotmányosnak ítélesekor valóban jóval alacsonyabb mércét alkalmazott az Alkotmánybíróság, mint a közösség elleni izgatás esetén, ez az ellentmondás megfelelő

⁷ Bárándy Gergely – Berta Aliz: Önkényuralmi jelképek használata és a gyalázkodás. Rendészeti Szemle, 2010/2.

érvekkel kiküszöbölhető lenne, viszont a határozat indokolása nem tartalmaz ilyen megfelelő érveket.⁸ Ha a korábbi, közösség elleni izgatással kapcsolatos döntéseket összevetjük az önkényuralmi jelképek használatával kapcsolatos határozattal, kiderül, hogy a kettős alkotmánybíróvási mérce szerint a véleménynyilvánítási szabadság korlátai a korábban kijelölnél szűkebb körben is meghúzhatóak. Igaz ugyan, hogy az uszítás esetében egyéb szankciórendszer is rendelkezésre áll, és kellően biztosítja a védelmet, míg az önkényuralmi jelképek esetében nem áll rendelkezésre más, enyhébb eszköz, mint a büntetőjogi szankció, ez viszont azt a helyzetet eredményezi, hogy míg egy adott társadalmi csoport, vallására, származására, vagyoni helyzetére tekintettel szabadon gyalázható az utcán, emberi méltóságukban verbális úton szabadon, sőt, törvény által védetten megsérthetőek, addig vörös csillag vagy horogkereszt nem viselhető még néma csendben sem, hiszen az általuk kifejezett eszmének már a nonverbális megnyilvánulása is fenyegető, veszélyezteti a köznyugalmat. Bárándy Gergely és Berta Aliz idézett, Rendészeti Szemlében megjelent tanulmányukban közölt álláspontja szerint ez a két tárgykörre vonatkozó gyakorlat közötti ellentmondás nem csak logikátlan és érthetetlen, de alapvetően ellentétes a jogrendszer zárttságának, koherenciájának, kiszámíthatóságának követelményével.

Az elemzők szerint megfelelő lehetne a határozat indokolása úgy is, hogy a közösségek méltóságát nevezi meg védett jogi tárgyként, ebben az esetben viszont szükséges lenne tisztázni, hogy mit ért a testület közösségek méltóságán. Nem határozza meg az indokolás, hogy a méltóság a közösség saját joga-e, vagy esetleg csak annak tagjain keresztül nyilvánul meg és érvényesíthető. Az indokolásban felhozott példák egyes emberek érzéseit említik, ez pedig arra enged következtetni, hogy a közösség méltósága alatt az egyén méltóságának azon elemeit értsük, amelyekkel kifejezetten egy közösség részeként rendelkezik, méltósága így a közösség méltóságának megsértésével együtt sérül. Kukorelli István azon véleménye, hogy csak az egyén méltósága értelmezhető, azon alapulhat, hogy korábbi alkotmánybíróvási határozatok már leszögezték, a méltóság csak az egyénekhez kapcsolódhat. Ezen a ponton tehát ismét ellentmondani látszik az Alkotmánybíróság saját korábbi döntéseinek.

A legtöbb támadás amiatt érte a 269/B rendelkezéseit, majd az Alkotmánybíróság állásfoglalását, hogy a jogszabály az elkövetési magatartásokat tekintve túl szigorú.

⁸ Koltay András: Az önkényuralmi jelképek korlátozhatóságának kérdése – a Vajnai kontra Magyarország ügy apropóján. Magyar Jog, 2008/12. szám

Célszerű lenne az önkényuralmi jelképek használata körében a tilalom részbeni feloldása, vagyis hogy ne lehessen büntetőjogi szankciót alkalmazni azokkal a személyekkel szemben, akik ugyan valamely megnevezett jelkép segítségével, de békés formában fejezik ki politikai véleményüket. Kaltenbach Jenő így fogalmazta meg ellenérzéseit: „Az azért kicsit furcsa, hogy öltönyben vígan lehet hangosan zsidózni, de azt horogkeresztes pólóban hallgatni nem.”⁹ Nem valósul meg az igazságosság követelménye addig, míg egy jelkép pusztá viselése büntetőjogi szankciót von maga után, viszont a mögötte rejlő diktatórikus vagy rasszista, antiszemita eszmék jelkép használata nélküli, de nagy nyilvánosság előtti és akár verbális kifejezése megengedett. Elképzelhető ugyan, hogy valakit már egy adott önkényuralmi jelkép pusztá megpillantása is felzaklat, sért, viszont kérdéses, hogy mennyire indokolt pusztán ez alapján korlátozni a véleménynyilvánítás szabadságát, amit egyébként az Alkotmánybíróság is minden alapvető jogok „anyajogának” nyilvánított. Igaz, hogy a szimbólumok önmagukban is rendkívül kifejező, hatásos közlési formák, a jogszabályban rögzített elkövetési magatartások szűkítését szorgalmazók egységes álláspontja szerint viszont szükséges lenne az önkényuralmi jelképek közlésének kontextusának, illetve a közlő szándékának vizsgálata. A gyűlöltre buzdító, erőszakos törekvések büntetőjogi szankcionálása nagyon is indokolt lehet, ezek együtt kezelése a békés megnyilvánulási formákkal azonban már megkérdőjelezhető. Amikor a jogalkotó nem tett különbséget ezen elkövetési magatartások között, azt valószínűleg a szimbólumok által képviselt eszmerendszer terjesztésének megelőzése érdekében tette – az emberi méltóság védelmén túlmutatva. Ez a törekvés ugyan érthető, de nem biztos, hogy a bűncselekményi tényállás megállapítása a legmegfelelőbb kezelési módja, továbbá szintén kérdés merülhet fel, hogy ebben az esetben a megelőzés csak egy alapvető emberi jog korlátozásával valósítható meg? Nem lenne esetleg célszerűbb az Alkotmány – majd az Alaptörvény – módosítása olyan módon, hogy az egyértelműen elutasítsa és tiltsa a holokauszttagadást, az antiszemita és az önkényuralmi eszmék terjesztését, és a hatalom erőszakos eszközökkel történő megragadását?¹⁰ Vagy ha ragaszkodunk a bűncselekményi tényállásban közléshez, nem volna-e célszerűbb az elkövetési magatartások általánosabb megfogalmazása, és egyúttal a bűncselekmény célzatosabbá tétele a büntethetőséget kizáró okok részletezése helyett?

⁹ Krokovay Zsolt – Polyák Gábor – Kaltenbach Jenő – Szilágyi-Gál Mihály – Molnár Péter – Koltay András: A gyűlöletbeszéd büntethetősége. Fundamentum, 2008/2. szám

¹⁰ Bárándy Gergely – Berta Aliz, i. m., 2010.

Az elemzők álláspontja megegyezik az Alkotmánybíróságéval abban a kérdésben, miszerint a náci és a bolsevik diktatúrák szimbólumainak együtt kezelése, az azokról való egységes rendelkezés, és egységes szankcionálásuk indokolt. Az európai szabályozás ugyan nem tér ki a vörös csillag és sarló-kalapács motívumokra, hazánkban és a kommunista rezsimet megélt Kelet-Közép-Európában viszont semmiképpen nem vonatkozhatunk el a történelmi múlttól. Az pedig nem kérdés, hogy Magyarországon a vörös csillag és a hozzá kapcsolódó eszmék tömegekben keltenek ellenérzéseket és élesztenek fel fájdalmas emlékeket. Ezáltal nem volna sem társadalmilag igazságos, sem következetes, ha a kommunista jelképeket kivennék a jogszabályból, ráadásul felesleges feszültséget gerjesztene. Semmiképpen nem célravezető a diktatúrákat a terror mértéke vagy éppen a halálos áldozatok száma alapján megítélni, együtt kezelésük pedig nem alkotmányellenes.¹¹ A jogalkotónak pedig egyébként sem feladata a jelképek és a diktatúrák egymáshoz való viszonyának vizsgálata, sem pedig azok történelmi megítélése vagy a hozzájuk kapcsolódó eszmék értékelése. Az sem megfelelő indok a vörös csillag kivételére a tényállásból, hogy a szimbólum több jelentéssel bír, nevezetesen szimbóluma a nemzetközi munkásmozgalmaknak is, hiszen a horogkereszt is éppen ugyanannyira lecsupaszított, eredeti jelentésétől megfosztott, negatív töltettel felruházott jelkép. A dolgozat a későbbiekben részletesen foglalkozik az egyes önkényuralmi jelképek kialakulásával, többrétegű jelentéstartalmával. A tényállás módosítására, ezáltal a kommunista rendszer mentegetésére irányuló törekvések indokolása se nem elégséges, se nem elfogadható. A büntetőjog nem engedhet meg efféle ideológiai megkülönböztetést, vagy mindkét szélsőséges eszmét elutasítja – mint az a tényállásban meg is valósult –, vagy a vélemény szabadságot védve mindkettőt megtűri.

Jogosan merül fel annak a kérdése is, hogy szükséges, illetve célszerű-e az önkényuralmi jelképek felsorolása a tényállásban. A jogszabály a klasszikus, történelmi jelképeket taxatív felsorolja, ezzel viszont nem biztos, hogy kellőképpen ki tudja váltani a kívánt társadalmi hatást, hiszen nem alkalmazkodik a gyorsan változó életviszonyokhoz, vagy csak bonyolult és hosszadalmas jogalkotási folyamat által, hiszen a Büntető Törvénykönyv csak ritkán módosul. Esetleg célszerűbb lenne külön rendeletben felsorolni a tiltott jelképeket, amiknek a sorába így könnyebben beilleszthető lenne egy szélsőséges nézeteket hirdető csoport újonnan kitalált jelképe, amely nem kevésbé félelemkeltő, mint a klasszikus jelképek. A kötött felsorolás nem ad lehetőséget arra, hogy az önkényuralmi

¹¹ Koltay András, i.m., 2008.

jelképnek a szabályozás szerint nem minősülő, mégis mindenkiben e rendszerekre és eszmékre vonatkozó gondolatokat ébresztő és szintén emberi méltóságot sértő jelképek terjesztőit, használóit. Ahogy azokban az esetekben sem állapítható meg a bűncselekmény elkövetése, ha az elkövető a felsorolásban szereplő önkényuralmi jelképet elváltoztatott, torzított, esetleg átszínezett formában teszi közszemlére, holott ha az egyértelműen beazonosítható, ugyanazt a sérelemérzetet okozza. Utóbbi körülménnyel tehát szükséges lenne a szabályozás kiegészítése.

3. 3. A strasbourgi döntés és várható következményei

Vajnai Attila, a Munkáspárt alelnöke több ízben, köztük egy 2003. február 21-én tartott nyilvános tüntetésen ötágú vörös csillagot viselt a kabátja hajtókáján, ezáltal tudatosan és egyértelműen provokatív szándékkal megsértette a Büntető Törvénykönyv vonatkozó 269/B §-ának rendelkezéseit. Az ügy nyomán indult eljárásban első- és másodfokon is elítélték, és büntetés nélküli próbaidőre bocsátották. A Fővárosi Bíróság az ügyben az Európai Bírósághoz fordult előzetes határozathozatal iránti kérelemmel, hogy az Európai Unió álláspontját is megismerje a magyar szabályozással kapcsolatban.¹² Az Európai Bíróság megállapítása szerint ez az ügy tagállami szabályozás kérdése, egységes uniós szabályozás a kérdéskörben nem áll fenn, tehát az Európai Bíróságnak döntési kompetenciája nincsen. Vajnai ezután az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult. A bírósági ítélet azt állapította meg, hogy sértette a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságát az, hogy a vörös csillag viselése miatt elítélték.¹³ Az ítélet részletes ismertetésével a dolgozat egy későbbi fejezete foglalkozik, az indokolás néhány megállapítását viszont ennél a résznél is szükséges megemlíteni.

¹² „Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az az eljárás, amely lehetővé teszi valamely nemzeti bíróság számára, hogy egy előtte folyamatban lévő eljárás keretében az Európai Unió Bírósága álláspontját kérje a közösségi jog értelmezéséről vagy érvényességéről. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem ezzel eszközölt biztosít arra, hogy a közösségi jogot az Európai Unió egész területén egyformán alkalmazzák.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem egyike azoknak az eljárásoknak, amelyeket az Európai Unió Bírósága előtt lehet indítani. Ezzel az eljárással a tagállamok nemzeti bírái élhetnek. A bírák azzal a kérdéssel fordulhatnak a Bírósághoz, hogy nyilatkozzon az európai jog értelmezéséről vagy érvényességéről valamely, előttük folyamatban lévő eljárásban.

A többi igazságszolgáltatási eljárással ellentétben tehát az előzetes döntéshozatal iránti kérelem nem egy európai vagy nemzeti jogi aktussal szemben indított kereset, hanem egy, az európai jog alkalmazásáról szóló kérdést tesznek fel.”

Forrás:

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/l14552_hu.htm

¹³ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Vajnai kontra Magyarország ügyben 2008. július 8-án hozott ítélete

Az ítélet szerint, Vajnai azon magatartása, miszerint egy nyilvános rendezvényen vörös csillagot viselt, csupán politikai véleménynyilvánításnak tekintendő, ami a szólásszabadság kérdéskörén belül szigorúan védett, és nyomós indok nélkül nem korlátozható. Ennek az indoknak nyomós társadalmi érdeknek kell lennie, és nem elfogadható a szimbólum kategorikus tiltása abban az esetben, ha a használat kontextusából eredően egyébként nem lenne indokolt a tiltás. Ez a megállapítás arra enged következtetni, hogy a Bíróság is egyetért a már ismertetett azon álláspontokkal, miszerint egy jelkép pusztá viselése nem vonható szankció alá, tehát a magyar szabályozás túlzóan széleskörű, és a véleménynyilvánítás szabadsága által védett magatartásokat is korlátoz. A tömegek abbéli sérelmei, melyet számunkra a jelkép pusztá megpillantása okoz, nem szolgáltatnak elegendő indokot a szólás- és véleménynyilvánítási szabadság fokozottan védett alapjogának korlátozásához. A Magyar Köztársaság által a kommunizmus áldozatainak nyújtott kárpótlások, valamint morális és jogi biztosítékok ismeretében a közösségek túlzott félelme ésszerűtlen. A konkrét tényállásban nem merült fel a társadalmi béke vagy a köznyugalom megzavarásának veszélye, a tüntetés békés jellegű volt, a politikus magatartása pedig veszélytelen. A Bíróság ugyan figyelembe vette a közép-kelet-európai történelmi múlt eseményeit és ezen közösségek érzékenységét, viszont még ezt sem ítélte a jogkorlátozás kellő alapjának. Magyarország már egyébként is szilárd demokráciává fejlődött, a rendszerváltás óta eltelt két évtized pedig már biztonságos történelmi távlat ahhoz, hogy egy jelkép pusztá viselése ne jelentsen fenyegetést. A megállapítások érdekes gondolatokat ébresztenek: a demokrácia és alkotmányos érdekek védelme megalapozhatja-e az alapvető jogok korlátozását, előbbre való-e a polgárok jogainak teljes körű biztosításánál, vagy a demokrácia éppen amiatt érték, hogy a szélsőséges megnyilvánulásoknak is teret biztosít?

Fontos részlet, hogy a Bíróság ítéletében a konkrét ügyben történő véleménynyilvánításra szorítkozott, nem általános érvényű ítéletet hozott, csak a neki feltett kérdésre válaszolt. Nem fejtette ki általános álláspontját a magyar szabályozásról, nem tért ki a totalitárius eszmék terjedését megakadályozó egyéb eszközökre, sem a tényállásban szereplő többi – vörös csillagon kívüli – jelkép korlátozhatóságának kérdésére. Ezáltal az ítélet nem keletkeztetett a magyar törvényhozásra nézve jogalkotási kötelezettséget, csak a konkrét ítélet végrehajtására kötelezte Magyarországot, amelyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ellenőriz. Mindazonáltal jogosan elvárt és ésszerű volna a belföldi jogszabályokat illetve azok alkalmazását a döntéshez igazítani, így az egyéni

jogorvoslaton túlmutatva megtenni a hasonló jogsértések megelőzését szolgáló általános intézkedéseket, még akkor is, ha ehhez törvénymódosítás is volna szükséges.¹⁴ Az ítélet nyilvánosságra hozatala, majd végrehajtása után várható volt tehát valamiféle jogszabály módosítás.

3. 4. Az európai kettős mérce

Mint azt hangsúlyoztam, az Európai Bíróság vonatkozó ítélete eseti döntés, amelyből nem derül ki, a bíróság különböző jelképekkel kapcsolatos álláspontja, tehát nem elképzelhetetlen, de nem is bizonyított, hogy egy nemzetiszocialista jelkép viselésével kapcsolatos ügyet eltérő módon ítélt volna meg a Bíróság, avagy eltérő módon ítélné meg a diktatúra két különböző megnyilvánulási formáját.

Ismert tény, hogy míg a szélsőjobboldali ideológiák elutasítása bevett nyugati tendencia, addig a kommunista diktatúrák jelképei csak néhány országban, a bolsevik terrort megélt Kelet-Közép-Európában tiltottak. Ez érthető, hiszen a különböző történelmi múlt más-más szabályozási megoldásokat kíván meg az egyes tagállamoktól, aminek következtében nincs ehhez kapcsolódó egységes európai uniós szabályozás vagy iránymutatás. A Vajnai ítéletben az Európai Bíróság hivatkozik az ötágú vöröscsillag több jelentésére, miszerint az nem csupán a kommunizmus, hanem világszerte rengeteg legálisan működő, békés szervezet, többek között az Európai Unióban tevékenykedő parlamenti pártok, illetve a munkásmozgalom jelképe is. A szvasztika több jelentésére ugyan nincs az ítéletben rámutatás, viszont precedensértékű lehet, hogy Németországnak az Unió soros elnökéként nem sikerült elfogadtatnia a horogkereszt európai betiltására irányuló javaslatait, főképp az európai hinduk tiltakozása miatt, akik nehezményezték az ősi jelképük betiltására irányuló törekvéseket, mert az évezredekken keresztül a békét szimbolizálta, és szimbolizálja számukra ma is, nemzetiszocialista jelentéstartalmától függetlenül.

A gyűlöletbeszédről kialakított uniós állásfoglalás és az önkényuralmi jelképek használata több ponton párhuzamba állítható. Az Európai Tanács Miniszteri Bizottsága 1997. október 30-án elfogadott R (97) 20. számú ajánlása szerint gyűlöletbeszéd minden olyan véleménynyilvánítási forma, amely fajgyűlöletet, antiszemitizmust, vagy az intolerancián alapuló egyéb fajta gyűlöletet - beleértve a diszkriminációt és a kisebbségekkel, bevándorlókkal, migránsokkal, idegenekkel szembeni ellenségeskedést – terjeszt,

¹⁴ Weller Mónika: A Vajnai ítélet és lehetséges hatásai az önkényuralmi jelképek használata tilalmának szabályozására. Acta Humana, 2008/3. szám

előmozdít, támogat, igazol vagy arra ösztönöz. A gyűlöletbeszédet tehát a faji, bőrszín, származás szerinti vagy valláson alapuló hátrányos megkülönböztetés egyik megnyilvánulási formájaként kezeli a nemzetközi jog. Mind a gyűlöletbeszéd, mint az önkényuralmi jelképek használatának szabályozása esetén jogos lehet a véleménynyilvánítási szabadság korlátozása, hiszen mindkét szabályozás végső és alapvető célja a múltbéli jogsértések áldozatainak méltóságának, érzéseinek illetve kegyeleti jogának védelme, továbbá a túlélő generációk azon jogának biztosítása, hogy nyugodt, félelemmentes környezetben élhessenek. A hangsúly azon van, hogy az áldozatok érzékenysége csak akkor lehet az alapvető jogok korlátozásának alapja, ha félelmük ésszerűnek és megalapozottnak tekinthető, például mert a jogsértések megismétlődésének veszélye fenyeget, vagy még nem telt el elegendő idő azok óta. Ezen a ponton eltérő megítélés alá eshetnek a különböző önkényuralmi ideológiák, hiszen nem a múltban történt jogsértéseket szükséges vizsgálni, hanem a jelenben fennálló fenyegetettség mértékét.

A gyűlöletbeszéd leggyakoribb megnyilvánulási formája a holokauszttagadás, ami az antiszemita eszmék terjesztésének legfőbb eszköze. Ez a tény, illetve a gyűlöletbeszéd fogalmának önkényuralmi ideológiákkal való összevetése látni engedi, hogy míg az egyértelműen lefedi a szélsőjobboldali nézeteket és megnyilvánulásokat, addig a bolsevik ideológia hirdetésére nem terjed ki. Ennek többféle magyarázata lehet, és nem biztos, hogy az a legmegfelelőbb közülük, miszerint az Európai Unió kettős mércével mér. Egyrészt a már említett történelmi körülmények Nyugat-Európában nem alapozták meg a kommunista eszmék terjesztésének tilalmát, másrészt nem tekinthetünk el a vonatkozó emberi jogi egyezmények keletkezési körülményeitől sem. A második világháború tapasztalatai során került előtérbe a nemzetközi emberi jogi szabályozás szükségessége, ezért az nagyobb hangsúlyt helyezett az aktuális problémára, vagyis a faji megkülönböztetésen és gyűlöleten alapuló szélsőséges ideológiák elleni küzdelemre. Továbbá, a kommunista eszméken alapuló diktatórikus rendszerek ezen egyezmények keletkezésekor még nagyhatalmi pozícióban léteztek – gondoljunk csak a Szovjetunióra vagy Kínára -, sőt, némelyikük ma is létezik. A fasizmus antiszemita, fajgyűlöleten alapuló és azt hirdető ideológiájával ellentétben a bolsevik diktatúra nem épült olyan kifejezett sajátosságokra, amelyek ne lennének jellemzőek bármely más önkényuralmi rendszerre. A kommunista önkényuralomnak nem volt konkrétan azonosítható célcsoportja, a megkülönböztetés ebben az esetben főleg az illető politikai véleményén

alapult. Természetesen ez a fajta megkülönböztetés is nemzetközi emberi jogi szabályozásba ütközik, a nemzetközi jog nem különbözteti meg az emberi jogsértéseket az azokat elkövető diktatúra színe szerint, hanem mindegyiket egyformán tiltja, emiatt tehát nem feltétlenül indokolt kettős mércéről beszélnünk.

Tény azonban, hogy az önkényuralmi jelképek használatának tilalma meghaladja a gyűlöletbeszéd kereteit a sarló-kalapács és a vörös csillag tekintetében, a bolsevik terror átélt kelet-közép-európai országoknak pedig máig sem sikerült elérniük, hogy az uniós közvélemény azonos módon kezelje a kommunista önkényuralmi rendszerek által elkövetett jogsértéseket. Az Európai Unió ennek indokolásaként azt az elvet hozza fel, miszerint a jogi szabályozásnak valós társadalmi szükségletekre kell felelnie, az Európai Unióban pedig jelenleg nem áll fenn szélsőbaloldali ideológiák elterjedésének veszélye, míg a szélsőjobboldalra jellemző antiszemita és rasszista megnyilvánulások egyre gyakoribbak.

Ha valóban létezik az Unióban a kettős mérce, az a szélsőséges ideológiák összevetésén alapul, tehát megalapozottnak tekinthető. Míg a szélsőjobboldali ideológiák faji megkülönböztetésen alapulnak, bizonyos embercsoportok társadalomból való kirekesztésére, üldözésére irányulnak, addig a szélsőbaloldal és az általa képviselt eszmék a fennálló társadalmi-gazdasági rend megváltoztatására irányulnak, mindezt a társadalmi egyenlőség érdekében, nem pedig az embereknek a személyes identitás alapvető jegyei által meghatározott csoportjai ellen. Mindkét szélsőséges irányzat a demokrácia alapvető értékeit támadja, azonban nem azonos mértékben, céljaik pedig nem egyformán összeegyeztethetetlenek a demokratikus értékekkel. Nem mindegy, hogy a támadás célpontja alapvető személyiségi vagy emberi jog, vagy esetleg az aktuális társadalmi-gazdasági berendezkedés. Ezen megkülönböztetés alapján a véleménynyilvánítás szabadsága az egyes esetekben különböző mértékben korlátozható.

3. 5. A 4/2013. számú AB határozat

A strasbourgi döntést követően, saját korábbi határozatát felülvizsgálva, az Alkotmánybíróság 2013. február 9-én, 4/2013-as számmal új határozatot hozott az önkényuralmi jelképek használatának ügyében. Az alkotmányjogi panaszt Vajnai Attila indítványozta, a Btk. 269/B. § (1) bekezdésének „ötágú vöröscsillag” fordulata tárgyában. Az új határozat kimondja, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény

269/B §-a alaptörvény-ellenes, ezért azt pro futuro¹⁵, 2013. április 30-i hatállyal megsemmisítette.¹⁶ Az új határozat jelentős fordulatnak bizonyult, hiszen részben eltérést mutat a testület korábbi gyakorlatával szemben, ami a 2000. évi döntést illeti, viszont összhangban van a korábbi, véleménynyilvánítási szabadságot értelmező döntésekkel. Az új határozat a kérdéses Btk. rendelkezést akkori szövegezésében azért találta alaptörvény-ellenesnek, mert az túl szigorú, az olyan jelképhasználoi megnyilvánulásokat is büntetni rendelte, ahol a diktatórikus ideológiákkal való azonosulás illetve ezek népszerűsítési célzata fel sem merült, ezáltal megengedhetetlen mértékben korlátozta a véleménynyilvánítási szabadságot. A jogalkotó számára is tartalmaz a határozat iránymutatást: a szabályozás olyan irányú átszövegezése lenne célszerű, amely különbséget tesz az azonosuló-propagandisztikus, illetve a békés vagy éppen a jelképek által megtestesített ideológiák ellen tiltakozó használat között. Előbbiek tiltása és büntetőjogi szankcionálása ugyanis nem ellentétes az Alaptörvénnyel, mert az a demokratikus társadalom védelmét szolgálja, az alkalmazott szankció pedig kellőképpen enyhe, így megfelel az arányosság követelményének. A tiltott magatartást megfogalmazó diszpozíciónak viszont mindenképpen határozottan körülírtnak, világosan megfogalmazottnak kell lennie, hogy a tényállás megfeleljen az Alaptörvény által deklarált jogállamiság és jogbiztonság alkotmányos követelményének. A jogbiztonságot tekintve, „a Btk. 269/B §-ával összefüggő szűk körű bírósági gyakorlat gyakran ellentmondásos”, az egyes bíróságok másképp és másképp értelmezik a nem pontosan megfogalmazott jogszabályt.

Vajnai Attila indítványában a 269/B „ötágú vöröscsillag” fordulatának megsemmisítését kérte, a szimbólum több jelentésére és az ügyben hozott Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletére hivatkozással. Az Alkotmánybíróság is figyelembe vette a határozat hivatalos indokolási részében ezeket a szempontokat, valamint megvizsgálta több különböző európai ország önkényuralmi jelképek használatára vonatkozó szabályozását, de az eltérő alkotmányos alapok, történelmi és politikai háttér ismeretében ezek csak iránymutatásul szolgálnak, az Alkotmánybíróságot nem kötik. A korábbi határozathoz hasonlóan a testület ismét elutasította a felvetést, miszerint a vöröscsillag kiemelendő a tiltott jelképek sorából, tehát a különböző szélsőségek ideológiák között továbbra sem tesz különbséget, azok azonos jogi megítélés alá esnek. Ezen ok miatt az

¹⁵ A jövőre vonatkozóan (latin)

¹⁶ 4/2103. (II. 21.) AB határozat, kelt Budapesten, 2013. február 19-én

Alkotmánybíróság kiterjesztette az alkotmányosság vizsgálatot, a panaszban említett „ötágú vöröscsillag” fordulat alaptörvény-ellenessé nyilvánításáról a 269/B tényállásának egészére. A jogszabály pro futuro megsemmisítését – tehát azt az esetleges felvetést, hogy az visszamenőlegesen miért nem alkotmányellenes, vagy a megsemmisítés miért nem a főszabály szerinti ex nunc, azaz a kihirdetés másnapján történő hatályú – az Alkotmánybíróság a megváltozott társadalmi-politikai körülményekkel, illetve a jogbiztonság védendő értékével indokolta.

Az Alkotmánybíróság 4/2013. számú határozata szerint tehát a 269/B. aktuális szövegezésében azért alkotmányellenes, mert a tényállás túlságosan tágan meghatározott, ez pedig a jogbiztonságot veszélyeztető szubjektív jogalkalmazáshoz vezet. Így – az eltérő értelmezés folytán - előfordulhat a véleménysszabadságot alaptörvény-ellenesen korlátozó ítélethozatal. A pro futuro megsemmisítés által az Alkotmánybíróság lehetőséget biztosít a jogalkotónak az új – Alaptörvénynek megfelelő - szabályozás megalkotására még a hatályvesztés előtt.¹⁷

3. 6. A jelenleg hatályos szabályozás – különbségek, pozitívumok és hiányosságok

Az 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 2013. június 30-ig volt hatályos. Az Országgyűlés 2012. június 25-én fogadta el az új Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt, amely 2013. július 1-jén lépett hatályba. Az Alkotmánybíróság a 4/2013. (II. 21.) AB határozatában foglalt döntése kiterjedt az új Büntető Törvénykönyv akkor még hatályba nem lépett rendelkezéseire. Az új Büntető Törvénykönyv 2013. évi XLVIII. törvényen¹⁸ alapuló 335. §-a alapján

„Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a köznyugalom megzavarására alkalmas - különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő – módon

- a) terjeszt;
- b) nagy nyilvánosság előtt használ;
- c) közszemlére tesz;

¹⁷ Tóth J. Zoltán: Az önkényuralmi jelképek használata mint a véleménynyilvánítási szabadság korlátja? <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj54.pdf>

¹⁸ A 2013. évi XLVIII. törvény szövegét a 3. melléklet tartalmazza.

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt elzárással büntetendő.”

A részben átszövegezett szabályozás a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény különös részében, a köznyugalom elleni bűncselekményeket felsoroló XXXII. fejezetben került elhelyezésre. A 335. § bűncselekményi tényállásának megnevezése „Önkényuralmi jelkép használata”, tehát az új Btk. a régivel ellentétben már egyes, és nem többes számot (jelképek) használ.

Az új Büntető Törvénykönyv és az önkényuralmi jelképek használatának büntetőjogi szankcionálásáról szóló 2013. évi XLVIII. törvény lazít az 1978-as Büntető Törvénykönyv vonatkozó szabályozásán, azáltal, hogy az önkényuralmi jelképek használatát, viselését még nem szankcionálja, csak abban az esetben, ha ez a cselekmény a köznyugalom megzavarására alkalmas módon történik meg. A köznyugalom megzavarására alkalmas elkövetési módra a tényállás a jogalkalmazás megkönnyítése érdekében két példát is hoz, nevezetesen ha az az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sérti meg. Az elkövetése mód pontosabb körülírására tekintettel a korábbi (2) és (3) bekezdésben felsorolt büntethetőséget kizáró okok az új tényállásból hiányoznak, hiszen az ismeretterjesztő, oktatási, kutatási, tudományos, művészeti célból vagy az egyes államok jelenleg is hatályban lévő jelképeivel kapcsolatos jelképhasználat célja eleve nem a köznyugalom megzavarása vagy az áldozatok kegyeleti jogának illetve méltóságának megsértése, így feleslegessé vált a kivételek külön felsorolása. A szankcionálási kör szűkítése e szabályozás esetében a büntetés szigorítását vonta maga után, a korábbi pénzbüntetés helyett már elzárással büntetendő a vétség elkövetése.

A jogalkotó láthatólag továbbra is következetesen elhatárolódik a különböző önkényuralmi ideológiák jelképeinek eltérő megítélésétől, így a tiltott jelképek körén nem változtatott, ami egyezik az alkotmánybírói állásponttal is.

Az új szabályozás legfőbb negatívuma, hogy – bár a büntetendő elkövetési módokat leszűkíti – továbbra is közömbös maradt az Alkotmánybíróság azon iránymutatása iránt, miszerint a tiltott jelképhasználat elkövetési célzatának nevesítése is fontos lenne. A propagandisztikus-népszerűsítő célzat mint tényállási elem nem került bele a tényállásba, holott – mint arra a 4/2013. számú Abh. felhívta a jogalkotó figyelmét – a tiltott jelképhasználatához köthető cselekmények leginkább a nevesített célzat miatt lehetnek

veszélyesek a társadalomra. Számos szerző van azon a véleményen, hogy a büntethetőség lehetőségét leginkább az elkövetői szándék, sőt, kifejezetten a célzat szerint lenne célszerű meghatározni, mert az pontosabban meghatározható, mint a kiváltott eredmény, hiszen a félelmet egyéni szubjektív érzékenység mindenkinél más és más mértékben váltja ki.¹⁹ A meghatározott célzat hiánya további jogalkalmazói nehézségeket, félreértéseket eredményezhet, ugyanakkor a szűkített elkövetési módozatok miatt az új tényállás feltehetőleg jobban megfelel az európai gyakorlatnak, így nem vet majd fel újabb problémákat az Európai Bíróság előtt.

¹⁹ Szilágyi-Gál Mihály: A gyűlöletbeszéd büntethetősége. Fundamentum, 2008/2.

4. Az egyes önkényuralmi jelképek kialakulása, eredete, jelentései

4. 1. A horogkereszt (szvasztika) és az SS-jelvény

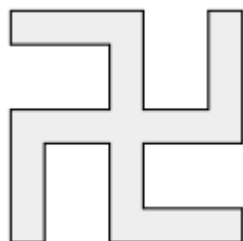
A horogkereszt vagy szvasztika egyenlő szárú kereszt, melynek szárai derékszögben megtörtek. A szimbólum napjainkban ismert politikai és antiszemita töltését a 20. század elején kapta, amikor Hitler a német nemzetiszocializmus jelképévé tette. Eredete azonban ennél jelentősen korábbra nyúlik vissza, valójában a legősibb jelképek egyike, az első civilizációk megjelenése óta létezik és használatban van.

A motívum a korai Euráziából ered, ahol már az őskorban nagy szerepe volt mind a művészetben díszítőmotívumként, mind vallási szimbólumként. Indiában leggyakrabban a jó szerencsét szimbolizálta, de kontextustól függően akár a napot is. Kínában a halhatatlanság, az élet, az újrateremtés, az újraszületés és a változó évszakok jelképének és megtestesülésének tartották. A szvasztika Indiában ma is rendkívül népszerű, vallási és polgári ceremóniák, esküvők, fesztiválok, ünnepségek kedvelt és rendszeresen használt díszítőmotívuma. Ázsiában, hasonlóan a történelem korábbi szakaszaihoz, ma is pozitív jelentést hordoz.

Európában a 19. század elején jelent meg, amikor Heinrich Schliemann archeológus szvasztikával díszített tárgyakat talált Trója romjai között. A leletek kiemelkedő fontosságúnak számítottak az indoeurópai nyelvcsalád eredetének kutatási folyamatában, az európai és indoiráni (árja) népek közötti kapcsolat felkutatásában. Schliemann felfedezése nyomán a szimbólum egyre népszerűbbé vált Európa-szerte is, az 1920-as évekig a művészet is számos formában felhasználta. Vallási és művészetbeli jelentése és használata jelentősen háttérbe szorult, amikor 1920-ban a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) hivatalos jelképének választotta. Ez a motívum szerepelt a párt zászlaján, címerén és a karszalagokon is. A szimbólummal az állításuk szerinti ősi árja-német népi kapcsolatot kívánták kihangsúlyozni. A későbbiekben a német népi mozgalmak is használatba vették, így a köztudatban nemzetiszocialista Németország, majd végső soron a nemzetiszocializmus jelképévé vált. Nyugaton jellemzően kerülik, több országban pedig -

köztük Magyarországon és Németországban is – törvények tiltják a használatát, nemcsak a nemzetiszocialista horogkereszt esetében, de bármely más geometriai formájában is.²⁰

Változatai:

1. kép

2. kép

Az évezredek során az egyszerű, egyenes, szögletes, balos forgásirányú (1. kép) szvasztikának szinte megszámlálhatatlanul sok geometriai megjelenése került használatba a különböző országokban, mind egyházi, mind világi szervezetek által. Ezek a lekerekített, bunkós-, ék- vagy félmankóvégű keresztok mind az eredeti megjelenési formából származtathatóak. Hitler az NSDAP vezetőjeként szintén nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a párt részére a motívum sajátos, egyedi megjelenési formáját találja meg. Harántos, sarkára állított, ellentétes forgásirányú horogkeresztet (németül Hakenkreuz) használt, fekete-vörös színekkel, amelyek egyébként az Északnémet Szövetség (1867-1871), majd a Német Császárság (1871-1918) zászlajának hivatalos színei voltak (2. kép). Ő maga így fogalmazott:

„Magam hosszú kísérletezés után leszögeztem a végleges alakot: egy vörös alapú zászlót, benne fehér kör alakú mezővel, a közepén fekete horogkereszttel. Hosszas tanulmányozás után megtaláltam a helyes arányt is a zászló, a korong, valamint a horogkereszt alakja, vastagsága és nagysága között. Emellett maradtunk.”²²

Vitathatatlan nemzetiszocialista jelentéstöltete és a távol-keleti békés célú használata mellett a horogkereszt a nyugati kultúrában is megjelenik nem nemzetiszocialista jelképként is. 1920 óta szerepel a finn köztársasági elnök zászlajában (fecskefarkú zászló,

²⁰ G. Biamonte, 2011.: La croce gammata nell'archeologia christiana, <http://www.vivamafarka.com/>

²¹ Képek forrása: <http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Swastikas>

²² Hitler, Adolf: Mein Kampf, München, 1938.

a bal felső mezejében kék vaskeresztben sárga horogkereszttel, a koppenhágai NY Carlsberg sörfőzde emblémáján pedig önállóan szerepel a szimbólum.²³

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, majd új Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 335. §-a értelmében, a horogkereszttel egyetemben, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt másik legjellegzetesebb szimbóluma, az SS-jelvény is önkényuralmi jelképnek minősül.

A Schutzstaffel, röviden SS, magyarul Védőosztag az NSDAP katonai és védelmi szervezte volt. Széles tevékenységi körrel rendelkező katonai alakulat, mely fokozatosan magába olvasztotta a Harmadik Birodalom összes rendőri szervét – így gyakorlatilag a teljes bűnügyi és közbiztonsági rendőri állományt -, majd a hírszerzésért és elhárításért felelős, egyben titkosszolgálati feladatokat is ellátó Birodalmi Biztonsági Főhivatalt (németül Reichensicherheitshauptamt) is. Az ellenállókát felkutató politikai rendőrség, a Gestapo is az SS-hez tartozott szervezetileg, ezen kívül a koncentrációs táborok őrzését és a birodalmi főtisztviselők és Hitler személyes védelmét is a SS különleges alakulatai látták el, mind belföldön, mind a megszállt területeken. Ez a szigorú centralizáció, a szervezetre jellemző rendkívül szerteágazó tevékenységi kör olyan hírnevet kapcsolt az SS-hez, amely még más diktatórikus karhatalmi szervezetek között is egyedülállónak számít, így semmiképpen nem vonatkoztathatunk el önkényuralmi jelentéstöltetétől.²⁴

A Schutzstaffel zászlaja fekete alapon két fehér stilizált, szögletes S betűt ábrázol, ez a minta jelenik meg jelvényeken, karszalagokon is.

3. kép

²³ http://xn--letiket-p1a.dk/lager_pilsener_nyc.htm

²⁴ Matthias Uhl, Henrik Eberle: A Hitler-dosszié. Park Könyvkiadó, Budapest, 2006.

²⁵ Kép forrása: http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Flag_Schutzstaffel.svg

4. 2. A vörös csillag és a sarló-kalapács

A kereszthez hasonlóan a csillag is az emberiség legősibb szimbólumainak egyike. Varázserejű talizmánként, védelmezőként használták keresztények, zsidók, muszlimok egyaránt. A kora történelmi időkben a csillag ágainak számának még kevesebb jelentőséget tulajdonítottak, így Európában a két leggyakrabban használt típus, a hexagramma és a pentagramma (hatágú és ötágú csillag) szimbolikája sokáig nem vált külön. Eredetük is közös, mindkét megjelenési forma a pogány hitvilágból származik, talán ez lehet az oka világvallásokon átívelő, széles körben elterjedt használatuknak.

A kifejezetten ötágú csillag használata kezdetben a mágikus rituálék elengedhetetlen eleme volt. Leginkább jövőbelátáshoz, jóvendüléshez, ördögűzéshez, szellemidézéshez használták, az ötös számhoz tartozó képzetek pedig a mai napig misztikus jelentéstöltetet tulajdonítanak neki. Szimbolizálta az iszlám vallás öt pillérét (például Algéria és Tunézia zászlóin), az ember öt végtagját (két kar, két láb és a fej), de a Földet alkotó öt elemet is (víz, levegő, föld, tűz, az ötödik pedig az ezeket összefogó misztikus dimenzió). A szabadkőműves és illuminátus csoportok körében gyakran magát Lucifert szimbolizálta az ötágú csillag, az ókori Mezopotámiában és Egyiptomban a királyi hatalmat jelképezte. Ezen kívül, mint szabályos geometriai alakzat, a tökéletesség, a harmónia általános megtestesítője.²⁶

A baloldali jelképként elterjedt ötágú vörös csillag nem a pentagrammához hasonlító vonalas ábra, hanem szabályos ötágú csillag (pontos meghatározása szerint egy szabályos ötszög, amelynek oldalaira egyenes szárú háromszögek vannak szerkesztve), vörös színnel teljesen kitöltve. Ma ismert jelentését először Marx és Engels által kapta, akik, mint radikális humanisták, az emberiség szentségét tulajdonították az ötágú alakzatnak, a vörös szín pedig a vért szimbolizálta, és a társadalmi egyenlőség jegyében azt is, hogy a küzdelemben elhullajtott vér mindig ugyanolyan, tekintet nélkül korra, nemre, rasszokra vagy társadalmi osztályokra.

A vörös csillag akkortájt vált a Szovjetunió, ezzel együtt a kommunizmus jelképévé, amikor a Vörös Hadsereg tisztjei vörös fém csillagokat osztottak szét a katonák között, hogy azokat a kalapjukon viseljék, megkülönböztető jelzés gyanánt. Rövidesen a Szovjetunió egyik legfontosabb szimbólumává vált, rákerült az állami intézmények

²⁶ Dr. Drábik János: Világzsákutca, 4. fejezet: A vörös csillag, 2004.
<http://mek.oszk.hu/06800/06897/html/0604.htm>

címereire, díjakra, kitüntetésekre, gyakran a sarló és kalapács ábrával együtt. Használata rohamosan terjedt, több kommunista ország is átvette, saját zászlaján és címerén használta. Általános értelmezés szerint kommunista körökben az öt világrészt és azok munkásait jelképezte a „Világ proletárjai, egyesüljetek!”²⁷ jelmondatnak megfelelően, esetleg a munkáskéz öt ujját, vagy a proletárforradalom öt társadalmi csoportját: a proletariátust, a parasztságot, az ifjúságot, az értelmiséget és a katonákat.

Magyarországon a Tanácsköztársaság, majd a Rákosi-rendszer („Rákosi-címer”, 4. kép) és a Kádár-rendszer („Kádár-címer”, 5. kép) is címerében használta a vörös csillagot.

4. kép

5. kép

A rendszerváltáskor, 1989-1990-ben megkezdődött szervezett eltávolítása a magyar középületekről, közterületekről, 1993-ban pedig tiltott önkényuralmi jelkép minősítést kapott.²⁹

A vörös csillag különböző kontextusokban történő használata világszerte napjainkban is gyakori. Több volt szovjet tagállamban díszíti jelenleg is a katonai egyenruhákat, de a munkásmozgalom szimbólumaként jelképül választotta a brazil Munkáspárt is.

A sarló és kalapács motívum szovjet és kommunista jelképpé válásának története a vörös csillaggal összefonódik, együtt szerepeltek a Szovjetunió és több másik kommunista állam zászlaján. A sarló a parasztság, a kalapács pedig a munkásság szimbóluma, együtt szerepeltetésük pedig ezen két társadalmi réteg, az ipari és mezőgazdasági munkások szövetségét, összetartozását hivatott kifejezni. Kezdetben a parasztságot nem a sarló, hanem az eke szimbolizálta, néhány korai orosz polgárháborús jelvényen még az eke-kalapács kombináció szerepelt, és a Magyar Tanácsköztársaság is használta

²⁷ Karl Marx, Friedrich Engels: Kommunista Kiáltvány, 1848.

²⁸ Képek forrása: http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Red_star

²⁹ Takács Boglárka: A vörös csillag. Nyelv és Tudomány, 2012. <http://www.nyest.hu>

érdemrendeken, kitüntetésekben. A sarló esztétikai okokból váltotta fel az ekét, jobban mutat az ábrázolásokon, ha sarlót és kalapácsot teszünk keresztbe.

Eleinte még nem volt rögzített a két eszköz egymáshoz viszonyított elrendezése, a ma ismert kompozíció 1923-ban került fel a szovjet zászlóra és címerre, ettől kezdve kötött az elrendezése. A kalapács jobb, a sarló pedig bal oldalról kerül elhelyezésre az ábrán, főtengelyükkel a vízszinteshez viszonyítva 45 fokos szögben elforgatva, ekképpen X alakot formázva.

6. kép

Litvániában és Magyarországon a sarló-kalapács tiltott önkényuralmi jelképnek minősül kommunizmussal szorosban összefonódó jelentéstartalma miatt, annak ellenére is, hogy a magyar címer soha nem tartalmazott sarlót és kalapácsot. Az 1949-ben bevezetett Rákosi-címer ugyan hasonló motívum szerepelt, ezen viszont sarló helyett kalapácson keresztbetett búzakalász jelképezte a parasztságot.³¹

4. 3. A nyilaskereszt

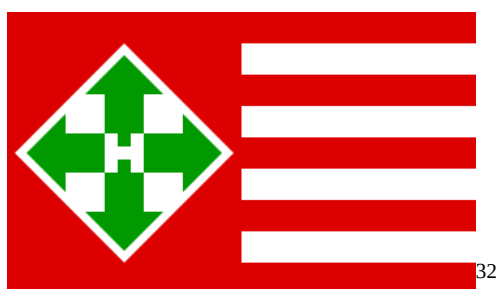
A nyilaskereszt az egyenlő szárú kereszt (úgynevezett görögkereszt) olyan változata, amely esetében a szárak nyilakban végződnek. Magyarországon a Szálasi Ferenc névvel fémjelzett Hungarista Mozgalom jelképeként vált ismertté, viszont korábbi említése is ismert, például Bárczay Oszkár 1897-es heraldikai kézikönyvében. A címertanban a nyílvégű keresztet nem kapcsolunk semmilyen sajátos jelentést, csupán a görög kereszt egyik variációját. A Hungarista Mozgalom sem kiemelkedő heraldikai jelentősége miatt választotta ezt a motívumot, sokkal inkább azért, mert hasonlít a horogkeresztnek, amit viszont a Gömbös-kormány 1933-ban betiltott, arra hivatkozva, hogy az egy másik állam, a hitleri Németország felségjelzése lett.

³⁰ A Szovjetunió zászlaja. Kép forrása: www.nyest.hu

³¹ Takács Boglárka: Sarló-kalapács. Nyelv és Tudomány, 2012. <http://www.nyest.hu>

A nyilasok a nyilaskeresztet Szent László király hadijelvényének tartották, a Magyar Anjou Legendáriumban található egyik illusztrációra hivatkozással, így számunkra a jel kifejezte egyrészt a lovagkirály szellemiségével való jogfolytonosságot, másrészt utalt a kalandozó magyarságra is, kiknek nyilaitól egész Európa rettegett. A kereszt négy irányba mutató négy vége is szimbolikus jelentőségű, a négy égtájat jelképezi.

A harmincas évek elején még területi alapon szerveződtek a magyar szélsőjobboldali mozgalmak, így a nyilaskereszt használata csak a pártok 1937-es egyesülése után vált általánossá és egységessé. A vörös alapon fehér keretes zöld színű nyilaskeresztet ábrázoló zászlón a kereszt közepére egy fehér H betű került, a zászló jobb oldalán pedig kilenc Árpád-sáv helyezkedett el:

7. kép

Mivel az Árpád-sáv önmagában soha nem számított hungarista jelképnek, csak a nyilaskereszttel kiegészülve, önmagában nem is minősül tiltott önkényuralmi jelképnek, a nyilaskereszt viszont – a horogkereszthez hasonlóan – igen.³³

³² Hungarista zászló Árpád-sávokkal, H betűvel. Kép forrása: Wikimedia Commons

³³ Takács Boglárka: A nyilaskereszt. Nyelv és Tudomány, 2012. <http://www.nyest.hu>

5. Nemzeti és állami szimbólumok

A nemzeti és állami jelképek kialakulásának, használatának története igen hosszú múltra tekint vissza. Már az emberiség történelmének kezdetétől jellemző, hogy szinte minden közösség, testület vagy szervezet választott magának valamilyen szimbólumot, ami a közösség hatalmát, jelenlétét, jelentőségét, saját sorsa alakításának jogát és kötelességét volt hivatott kifejezni. A csoport tagjai a jelképek vállalásával az összetartozást, a hagyományokhoz való ragaszkodást, egyfajta elkötelezettséget a csoport mellett, és annak értékrendjének elfogadását, az ahhoz való igazodást jelezték.³⁴

A nemzeti és állami szimbólumok a nemzeti érzés, a nemzethez tartozás kinyilvánításának eszközei, az állam nemzetközi elismertségét, szuverenitását is kifejezésre juttató hatalmi jelképek. Üzenetük egyértelmű: a nemzethez tartozók számára az egység, az összetartozás megnyugtató érzését nyújtják, a külvilág számára pedig az adott nemzet, állam különlegességét, páratlanságát juttatják kifejezésre. Éppen emiatt kiválasztásuk nagyon fontos feladat. A modern európai, és különösen a kelet- és közép-európai, így köztük a magyar állami és nemzeti szimbólumrendszer gyökerei az újkori nacionalizmus és a polgári forradalmak, a nemzetállamok megszületése korában, tehát a 18. és a 19. század fordulóján, valamint a nemzeti és állami szuverenitást megszilárdító, „dicsőséges” középkorban erednek.

Az Európai Közösség alapító okirata, az 1957-es Római Egyezmény, valamint később az Európai Uniót megalapító 1991-es Maastrichti Szerződés az egyes tagállamok nemzeti szimbólumainak meghatározását és védelmét, mint a kulturális igazgatás és a nemzeti öntudatot meghatározó politika alkotóelemét a tagországok hatáskörében hagyta. Általánosságban elmondható, hogy a nemzeti és állami jelképekről, továbbá azok használatának szabályairól a tagállambeli legfelsőbb hatalom rendelkezik. Ez a privilegizált jelleg eredményezi egyúttal ezen szimbólumok büntetőjogi védelmét is. Az egyes országok nemzeti szimbólumairól szóló rendelkezéseket, leírásukat, használatuk hivatalos szabályzatát alkotmányukban, illetve jelképtörvényeikben találhatjuk meg. A hivatalos használati szabályok megsértését, a használattal való visszaélést vagy szabálysértésként, vagy ha egyben valamilyen bűncselekményi tényállás is megvalósul, a

³⁴ Hoppál Mihály - Jankovics Marcell – Nagy András – Szemadam György: Jelképtár 15. Helikon Kiadó, Budapest, 1997.

büntető törvénykönyv alapján bűncselekményként szankcionálják. Joghátrányként megállapítható pénzbüntetés, de akár szabadságvesztés is. Egyértelműen elvárt az állampolgárok részéről nemzeti szimbólumaik tisztelete.³⁵

Magyarország hivatalos nemzeti szimbólumait hatályos Alaptörvényünk nevesíti.³⁶ Az Alapvetések fejezet F) cikke rögzíti a fővárost, az I) cikk a címet, a zászlót és a himnuszt, a J) cikk pedig nemzeti ünnepeinkről rendelkezik. A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 334. §-a a „Nemzeti jelkép megsértése” tényállást a XXXII. fejezetben, a „Köznnyugalom elleni bűncselekmények” között rögzíti. A törvény 334. §-a értelmében

„Aki nagy nyilvánosság előtt Magyarország himnuszát, zászlaját, címerét vagy a Szent Koronát sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, illetve azokat más módon meggyalázza, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A magyar jogrend a nemzeti szimbólumok védelmét és használatát a büntető törvénykönyvön túl egyéb törvényekben is szabályozza, így a 2011. évi CCII. törvényben, ami a „Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről” szóló sarkalatos törvény.^{37 38 39} A Szent Korona védelméről és tiszteletéről a 2000. évi I. törvény rendelkezik, „Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról” címmel.^{40 41} A jelképek leírását, a büntetőjogi szabályozást és a mindennapi életben történő alkalmazást kiegészítik a nemzeti szimbólumok és nemzeti szervezetek jelképeinek kereskedelmi és ipari használatát részletesen szabályozó a szellemi alkotások oltalmát biztosító nemzetközi egyezmények, mint az ipari tulajdon oltalmáról szóló 1884-es Párizsi Unió Egyezmény vagy az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló 1886-os Berni Egyezmény; a Polgári Törvénykönyv, valamint a „Védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról” szóló 1997. évi XI. törvény.

³⁵ Tóth Zoltán József: A nemzeti szimbólumok büntetőjogi védelme. Jogtudományi Közlöny, 2003/4.

³⁶ Az országgyűlés 2011. április 18-án fogadta el az új Alaptörvényt, amely 2012. január 1-jén lépett hatályba.

³⁷ Az Alaptörvény Alapvetések fejezet T) cikke értelmében a sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadásához és módosításához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

³⁸ A törvényt az Országgyűlés a 2011. december 23-i ülésnapján fogadta el.

³⁹ A 2011. évi CCII. törvény szövegét az 1. melléklet tartalmazza.

⁴⁰ A törvény 2000. január 1-jén került kihirdetésre.

⁴¹ A 2000. évi I. törvény szövegét a 2. melléklet tartalmazza.

A XX. századi diktatúrák, a történelemben nem egyedi módon, jelképeiket szinte kivétel nélkül feltüntetni igyekeztek az általuk használt, az országban kötelezővé tett nemzeti szimbólumokon, így a diktatúrákat megélt nemzedékek tudatában gyakran szorosan összefonódhatnak a tekintélyuralmi rendszerek tiltott jelképei különösen védett nemzeti szimbólumainkkal. Emiatt tartom nagyon lényegesnek hatályos nemzeti szimbólumaink rövid bemutatását.

Az Alaptörvény az Alapvetés fejezetben nem csak megemlíti, hanem pontosan körül is írja a nemzeti jelképeket, habár nem tartalmazza konkrétan sem a nemzeti, sem az állami jelkép megnevezést.

5. 1. Nemzeti ünnepek

Az Alaptörvény Alapvetések fejezet J) cikke alapján

„(1) Magyarország nemzeti ünnepei:

- a) március 15. napja, az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc emlékére;
- b) augusztus 20. napja, az államalapítás és az államalapító Szent István király emlékére;
- c) október 23. napja, az 1956. évi forradalom és szabadságharc emlékére.

(2) A hivatalos állami ünnep augusztus 20. napja.”

A nemzeti ünnep olyan kitüntetett nap, amely egy ország vagy egy nép összetartozását ünnepli, valamely kiemelkedő történelmi esemény évfordulóján, emiatt sorolható a nemzeti jelképek közé. Nem azonos a nemzeti emléknappal.⁴² Nemzeti ünnepeinken, a nemzeti emléknapokon, valamint a kiemelt fontosságúnak nyilvánított egyéb ünnepeken az országos megemlékezések, rendezvények szervezéséért a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága felelős.⁴³

⁴² A nemzeti emléknap olyan kitüntetett nap, amely egy ország vagy nép életében kiemelkedő jelentőséggel rendelkezik és a nemzeti jelentőségű esemény évfordulóján emlékezünk meg róla, de nem nemzeti ünnep. Nem az Alaptörvény, hanem külön szabályozás rendelkezik róla.

⁴³ <http://www.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/tarsadalmi-kapcsolatokert-felelos-allamtitkarsag/felelossegi-teruletek/nemzeti-unnepek>

5. 2. A főváros

Az Alaptörvény Alapvetések fejezet F) cikk (1) bekezdése alapján „Magyarország fővárosa Budapest.” A főváros egy ország életében kiemelt szimbolikus jelentőséggel bír, hiszen a legfőbb állami szervek és intézmények székhelye, a közigazgatás hivatalosan deklarált központja, a külföldi média és közélet pedig nagyon gyakran magával az országgal azonosítja. Budapest, bár ezen a néven az új városok közé tartozik⁴⁴, nagy múlttal rendelkezik, mind „székvárosként, mind „fővárosként”. Elsőként 1241-ben kapott központi jelentőséget, amikor IV. Béla királyunk a tatárjárást követően felépíttette az első királyi várat a Várhegyen. Mátyás király és Mária Terézia idején is királyi székhely, illetve kiemelt város volt, 1825-től, a reformkor kezdetétől pedig Magyarország kulturális és gazdasági központjának számít, kisebb megszakításokkal az állami intézmények székhelye.

5. 3. A címer, a zászló és a himnusz

Az Alaptörvény Alapvetések fejezet I) cikke alapján

„(1) Magyarország címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármasként arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzson a magyar Szent Korona nyugszik.

8. kép

⁴⁴ Az egykori városokat, Pestet, Budát és Óbudát 1873. január 1-jén egyesítették.

(2) Magyarország zászlaja három, egyenlő szélességű, sorrendben felülről piros, fehér és zöld színű, vízszintes sávból áll, amelyben a piros szín az erő, a fehér szín a hűség, a zöld szín a remény jelképe.

9. kép

(3) Magyarország himnusza Kölcsey Ferenc Himnusz című költeménye Erkel Ferenc zenéjével.

(4) A címer és a zászló a történelmileg kialakult más formák szerint is használható. A címer és a zászló használatának részletes szabályait, valamint az állami kitüntetések sarkalatos törvény határozza meg.⁴⁵

A jelenleg hatályos címert 1990. június 3-án fogadta el az Országgyűlés, az Alkotmány módosításáról szóló 1990. évi XLIV. törvényben. A 2012. január 1.-jétől hatályos Alaptörvény szó szerint átvette a korábbi alkotmány megfogalmazását - I) cikk (1) bekezdés-, a helytelen „Szentkorona” írásmód „Szent Koroná”-ra való megváltoztatása mellett.⁴⁶ A címer megjelenési formája, sok más európai ország címeréhez hasonlóan, az államalapító dinasztia címerére vezethető vissza, azaz alkotóelemei középkori gyökerekkel rendelkeznek. Legősibb alkotóeleme a kettős kereszt, amely először a bizánci ábrázolásokon jelent meg, majd a 12. század végétől folyamatosan szerepelt a magyar királyi címeren. A keresztény hagyomány szerint a kettős kereszt Szent István király apostoli királyságának jelképe, azért, mert Szent István az apostolokhoz hasonlóan,

⁴⁵ 2011. évi CCII. törvény, 1. melléklet

⁴⁶ Az 1990. évi XLIV. törvény meghatározása szerint: „Hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüstrrel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármaskorona arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzsra a magyar Szentkorona nyugszik.”

előzmények nélkül és az Apostoli Szentszékekkel együttműködve alapította meg a magyar egyházszervezetet. III. Béla idején már kezdte elveszíteni egyházi jelentését, sokkal inkább az állam, a birodalom jelképévé vált. A magyar király függetlenségét kívánta hangsúlyozni a kereszttel, azt, hogy nem Bizánc alárendeltje, sokkal inkább egy Bizánccal egyenrangú magyar állam vezetője.⁴⁷ Eredetileg a kettős keresztnek nem volt talapzata. A hármass halom az Anjouk korában jelent meg a címerben, ugyanis a magyar heraldikai gyakorlat nem kedvelte a „lebegő”, talapzat nélküli ábrázolásokat, a természeti elemeket, így a pázsitot és a dombot viszont igen. Ekkor még nem volt ismert, csak a 18. századra alakult ki a hármass halom közkedvelt szimbolikus jelentéstartalma, miszerint a három halom a történelmi Magyarország három nagy hegységét, a Tátrát, a Mátrát és a Fátrát jelképezi. A kereszt talapzatánál megjelenő korona a királyi hatalmat szimbolizálja.⁴⁸ A magyar államcímér másik, több évszázados múlttal rendelkező eleme a vörössel és ezüsttel többször vágott pajzsmező, amely elsőként Imre király 1204-ben kibocsátott oklevelének függőpecsétjén szerepelt.⁴⁹ A 14. századra vált általánossá, hogy az európai uralkodócsaládok címereit az ország címereinek kezdték tekinteni. Ekkor került az Árpád-ház pajzsmezője mellé a királyi hatalmat jelképező kettős kereszt. A hármass halomhoz hasonlóan a pajzsmező ezüstsávjai is földrajzi szimbolikus jelentést hordoztak, az ország négy nagy folyóját, a Dunát, a Tiszát, a Drávát és a Szávát jelképezték.

⁴⁷ Kállay István: Nemzeti jelképeink. Magyar Tudomány, 1989/7-8.

⁴⁹ Bertényi Iván: Címertan. A történelem segédtudományai. Osiris, Budapest, 2003.

címer. 1989 februárjában megalakult a Szent Korona Társaság. Alapítói neves történészek, heraldikusok, alkotmányjogászok, fő céljuk pedig a nemzeti jelvényekhez kapcsolódó hagyomány ápolása, illetve a koronás történelemi kiscímer, az 1000 éves államiság jelképének visszaállítása. Legfőbb nemzeti ereklyénknek nyilvánították a Szent Koronát, határozott elképzelésük volt elhelyezésével, őrzésével kapcsolatban, a jogszabályalkotásban pedig szimbolikus szerepet szántak neki, miszerint az országgyűlés a Szent Korona nevében hozhatná törvényeit, emellett a bíróságok is a Szent Korona nevében hirdethetnék ki ítéleteiket. Miután a kormány közölte, hogy az új alkotmánytervezet kidolgozása mellett új állami jelkép elfogadása is napirendre kerül, 24 ellenzéki szervezet, köztük a későbbi rendszerváltó pártok, az MDF, az SZDSZ és FIDESZ, közös követelést fogalmazott meg annak érdekében, hogy állítsák vissza a Kossuth-címert⁵⁰, mint „1000 éves államiságunk, szabadságunk, nemzeti önrendelkezésünk és forradalmaink” jelképét. Mivel a címer-kérdésben nem volt közmegegyezés, az 1989. október 23-án kihirdetett alkotmánymódosítás nem tartalmazta az állami jelképekről és a címerről való döntést, azt külön alkotmányerejű törvény szabályozási körébe utalta. Az Országgyűlés 1990-ben végül a koronás címet fogadta el kétharmados szavazattöbbséggel, így az 1990. július 6-án elfogadott alkotmánymódosítás a koronás címet iktatta az Alkotmányba. A szavazatok pártokon átnyúló megoszlása azt mutatta meg, hogy ezt a döntést nem csupán a párthoz való tartozás, hanem a magyar történelemhez, a magyar nemzethez és annak jelképeihez való érzelmi viszonyulás is befolyásolta.⁵¹

Magyarország címerének megfelelő – a heraldika hagyományait is tiszteletben tartó - ábrázolásának szabályait és annak lehetséges változatait az MSZ 3500 szabvány 1990. szeptember 15-től rögzíti. E szabvány alapján készült el a címer vektorgrafikus ábrázolását, mely a kormányzati és a nonprofit szektor számára szabadon letölthető és felhasználható a „Magyar Nemzeti és Történelmi Jelképek” oldalról.⁵²

Nemzeti lobogónak tekintendő az állam által használt lobogó, melyet nemzeti színekkel láttak el, a zászló pedig rúdon elhelyezett vagy arra felerősített lobogó, amelyen

⁵⁰ Korona nélküli kiscímert

⁵¹ Tóth Zoltán József: Magyar közjogi hagyományok és nemzeti öntudat a 19. század végétől napjainkig. Adalékok a Szent Korona-eszme történetéhez. Szent István Társulat, Budapest, 2007.

⁵² <http://www.nemzetijelkepek.hu/cimer-letoltesek.shtml>

megjeleníthető a címer vagy más nemzeti jelképek is. A magyar zászló kialakulásának története szorosan kötődik a címeréhez. A trikolór⁵³ zászló először a 19. században jelent meg, alapvetően a francia forradalom és a polgári átalakulás terméke, de maga a nemzeti színek megszületése jóval korábbra nyúlik vissza, a színek a címerből erednek. A vörös és fehér színek már az Árpád-ház zászlain is szerepeltek az pajzsmező vörös és ezüstsínű sávjainak megjelenítéseként, ehhez a kombinációhoz pedig a 16. században társult a hármassal zöld színe. A három szín már ekkortól gyakran szerepelt együtt a zászlókon, a mai forma viszont csak a 19. században, a trikolór elterjedésével vált általánossá.⁵⁴ Állami zászlóként 1945-ig a kiscímer szerepelt a zászló közepén. 1946. február 1. és 1949. augusztus 20. között a Szent Korona nélküli, úgynevezett „Kossuth-címer”, majd 1949. augusztus 20. és 1956 októbere között a szovjet mintára készült népköztársasági címer („Rákosi-címer”) volt közepén. Az 1956-os forradalomban a felkelők nagy része kivágta ezt az idegen jelvényt a zászló közepéből. A Nagy Imre-kormány visszaállította a korona nélküli Kossuth-címert, mely még a forradalom kádári leverését követő néhány hónapban is hivatalos volt. Az újabb, a Rákosi-címertől különböző – de ekkor is szovjet mintájú, vörös csillagos –, úgynevezett „Kádár-címer” (1957. május 1.–1989. október 23.) a zászlón nem szerepelt. A zászló végül a rendszerváltáskor sem változott, címer nélkül, három egyenlő szélességű, piros, fehér és zöld vízszintes sávból állóan került be az Alkotmányba, majd később a jelenleg is hatályos Alaptörvénybe.

Az Alkotmány, majd az Alaptörvény sem határozta meg a magyar zászló méretarányait. A középületek fellobogózásának egyes kérdéseiről szóló 132/2000. kormányrendelet értelmében az állami zászló 1:2 arányú. Polgári zászlóként egyaránt használatosak a hagyományos 2:3 és az újabb 1:2 arányú zászlók. A magyar nemzeti lobogó színeit az MSZ 1361:2009 szabályozza. Az adatok a Pantone Swatch (textil) színezékek táblázatából⁵⁵:

Piros 18-1660 „paradicsompiros”; Munsell szerint kb. 4,6R 4,4/15

Fehér Berger-féle fehérségi mérőszám: $W_{BE}=100$

Zöld 18-6320 „pázsitzöld”; Munsell kb. 1,25G 4,2/5

⁵³ háromszínű

⁵⁴ Halász István – Schweitzer Gábor: A nemzeti és állami szimbólumok helye a magyar alkotmányos rendszerben. Állam és Jogtudomány, 2008/1.

⁵⁵ Kutasi Csaba: Megújult a zászló szabvány. Magyar textiltechnika, 2009.

Megengedett eltérés: $\Delta E = 2,0$ (Colour Measurement Committee képletével).

A Himnusz a magyar nemzet imádsága. Szövegét Kölcsey Ferenc (1790–1838) írta 1823-ban, zenéjét Erkel Ferenc (1810–1893), zeneszerző és karmester szerezte 1844-ben, amikor a zenéjére kiírt pályázatot megnyerte. A Himnuszt a budapesti Nemzeti Színház mutatta be 1844-ben, azonban csak 1903-ban lett az ország törvényileg elfogadott himnusza.

A Himnusz nyolc versszakból áll, de hivatalos alkalmakkor csak az első szakaszt játsszák, illetve éneklik. A Himnusz közös előadása önmagában is jelképezi a közösséget, a közös nemzethez tartozást, a magyarságot. Az előadás minősíti az előadó közösséget. Az előadó, megszólaltató közösség akkor lehet méltán része a nemzet nagyobb közösségének, ha az előadás közben elvárt viselkedési normákat maradéktalanul betartja. A fedetlen fő - elsősorban a férfiaknál - a keresztény európai kultúrában a vallásos emelkedettség, a szentség, illetve az áldásvárás és az alázat kötelező jele. A nők esetében ilyen elvárás nincs, a zárt, rendezett, tiszta öltözködés viszont mindkét nemtől elvárt külsőség. A nem előírt eszközök letétele, az előírtaknak pedig előírt tartása (pl. a zászló, a fegyver) az ünnepélyesség és tisztelet jele. A Himnusz hallgatása és előadása közben a vigyázzállás az ajánlott testtartás. Az arcon figyelem, komolyság, emelkedettség tükröződjön! A Himnusz hallgatása közben ne dohányozzunk, ne együnk és ne igyunk! Énekeljük a szöveget, a közös éneklés ugyanis a legnyilvánvalóbb jele annak, hogy valóban a közösség tagjainak valljuk magunkat! A nyelvi kommunikáció egyetlen követelménye, hogy a Himnusz szövegét és dallamát meg kell tanulni "előadásszintűre".

6. A magyarországi bírósági gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága vonatkozó ítéletének ismertetése – Esetjog

6. 1. Magyar bírói gyakorlat a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 269/B. §-ához kapcsolódóan

A bűncselekményi tényálláshoz kapcsolódó közzétett bírósági gyakorlat több szemléletes példával bizonyítja a különböző bíróságok meghatározott célzat hiányában történő eltérő jogértelmezését. A közéletben is nagy port kavart az első nevezetesebb ilyen jellegű döntés, az ún. Marxim-ügyben. A vádlott, vagyis a budapesti II. kerületi Kisrókus utcában üzemelő „MARXIM” Vendéglő tulajdonosa az üzlet bejárata felett, a cégtáblán, illetve homlokzati falrészekben stilizált, „alsó ágaiban megnyújtott” ötágú vörös csillagot helyezett el, a vendéglátóhely belső terében pedig ötágú vöröscsillag és sarló-kalapács motívumokkal díszített kommunista relikviákat állított ki, tett közszemlére. A Pesti Központi Kerületi Bíróság 1998. március 20. napján hozott ítéletében⁵⁶ felmentette a vádlottat az ellene önkényuralmi jelképek használatának vétsége miatt emelt vád alól, majd 1999 áprilisában a Fővárosi Bíróság is helyt adott az ítéletnek másodfokon. A felmentést az elsőfokú ítélet azzal indokolta, hogy az egyébként tényállásszerű cselekményből hiányzott a társadalomra veszélyesség, mert a vádlott kizárólag kereskedelmi célból használta fel az önkényuralmi jelképeket, nem ideológiai alapon vagy az általuk megtestesített eszme terjesztésének céljából. Ez abból is kitűnik, hogy mind a vendéglő arculata, mind az ételek elnevezése inkább a kommunizmus kigúnyolására, szatirikus ábrázolására épült és épül ma is.⁵⁷

Hasonló döntés született Szabó Albert hungarista politikus ügyében. Ellene a BH 1997. 165. szám alatt közzétett ügyben⁵⁸ gyűlöletkeltés, közösség elleni izgatás, illetve önkényuralmi jelképek használata miatt indult eljárás, mert az általa rendezett pártgyűléseken⁵⁹ csoportjával Szálasi Ferenc egyik hadparancsát helyezték ki az asztalra, rajta nyilaskereszt szimbólummal. Az elsőfokú bírósági ítélet a vádlottat felmentette a

⁵⁶ PKKB 5.B.21.918/1994/15. <http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/99-4-11.pdf>

⁵⁷ A szatirikus, gúnyos jelleg a vendéglő internetes honlapján is egyértelműen megmutatkozik. Az online is elérhető étlapon olyan fogások szerepelnek, mint például „Mester Elvtárs és Margherita”, „CCCP-izza”, „Vidám úttörő”, vagy „Pizza á la Sztálinvárosese”. <http://marximpub.hu/index.php>

⁵⁸ <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12069/file/gy%C5%B1l.BH.pdf>

⁵⁹ Szabó Albert 1993. június 21-én megalapította a Világnemzeti Népuralmista Pártot, melyet 1993. október 11-én bejegyezték a társadalmi szervezetek nyilvántartásába.

vádak alól. Az indokolás szerint ebben az esetben a tényállást megvalósító magatartás „egy történelmi dokumentumnak a bemutatása” volt, így a szabályozás (2) bekezdése alapján a büntethetőséget kizáró okok egyike valósult meg, mivel a pártgyűlések helyszínén egyébként is rendszeresen tartottak történelmi tárgyú, ismeretterjesztő célú előadásokat. Az ügy tanulsága szerint vékony tehát a mezsgye, amely elválasztja a büntethető és a büntethetőséget kizáró magatartásokat, a bíróságoktól pedig fokozott figyelmet igényel a visszaélési próbálkozások kiszűrése.

Eltérő ítéletet hozott azonban a Fővárosi Bíróság a Vajnai ügyben, mely végső soron az Emberi Jogok Európai Bíróságának testülete elé került. A megállapított tényállás szerint Vajnai Attila, a Munkáspárt alelnöke 2003. február 21-én a budapesti Jászai Mari téren, Marx és Engels szobrának korábbi helyszínén, a pártja által rendezett nyilvános tüntetésen a nemzetközi munkásmozgalom jelképeként egy öt centiméter átmérőjű vörös csillagot viselt a kabátján. A helyszínt biztosító egyik rendőr felszólítására a szimbólumot eltávolította a ruházatáról. A cselekmény – a vörös csillag nagy nyilvánosság előtti közszemlére tétele – miatt a politikus ellen büntetőeljárás indult. A Pesti Központi Kerületi Bíróság 2004. március 11. napján meghozott ítéletében⁶⁰ – a vádlott beismerő vallomása következtében – megállapította a bűncselekmény megvalósulását, a cselekményt társadalomra veszélyességi fokát viszont csak csekély mértékűnek ítélte, ezért nem állapított meg pénzbüntetést, csak egy év próbára bocsátotta Vajnait. A bűncselekmény megállapítását a bíróság a tényállás azon sajátosságával indokolta, hogy az nem követel meg sem konkrét célzatot vagy eredményt, magát az önkényuralmi jelkép használatát megvalósító magatartást rendeli büntetni, amely viszont a terhelt által sem vitatottan megvalósult. Vajnai Attila az ítélet ellen a Fővárosi Bírósághoz fellebbezett, indokolása szerint a jelképhasználattal csupán egyéni politikai véleményét kívánta kifejezni, így az nem értékelhető a kommunizmus propagálásaként. A másodfokon eljáró bíróság az eljárást egy időre felfüggesztette, mert közösségi jogszabály alkalmazását tartotta szükségesnek, így az ügyet előzetes döntéshozatal céljából az Európai Közösségek Bírósága elé terjesztette. Az Európai Közösségek Bírósága az ügyben hatáskörének hiányát állapította meg, arra hivatkozva, hogy a jogvita tárgya nem tartozik egyik nemzetközi szerződés hatálya alá sem, így a közösségi jog keretein kívül esik. A

⁶⁰ 15.B.V. 20772/2003/10. sz.

Fővárosi Bíróság ezután folytatta az eljárást, 2005. november 16-án meghozott végzésével⁶¹ indokolás nélkül helybenhagyta az elsőfokú ítéletet.

Szorosan kapcsolódik ehhez Fratanoló János, szintén munkáspárti politikus ügye. A megállapított tényállás szerint a vádlott 2004. május 1-jén egy Pécs belvárosában tartott rendezvényen, több párttársával együtt, körülbelül 2 centiméter átmérőjű vörös csillagot viselt a kabátja hajtókáján. Fratanoló elmondása szerint ezt részben Vajnai Attila iránti szolidaritása kifejezésként tette, részben pedig a vörös csillag – mint munkásmozgalmi jelkép – viselésének kriminalizálása elleni tiltakozásként, tehát kifejezetten politikai véleményének kifejezésére. Az ominózus rendezvényen vele szemben rendőri intézkedés nem történt, a feljelentő a politikussal készített, Pécsi Városi Televízióban levetített riportot használta fel bizonyítékként, amely mozgóképen jól látható a vörös csillag jelvény. Az elsőfokon eljáró Pécsi Városi Bíróság 2008 márciusában hozta meg ítéletét⁶², melyben a cselekmény tényállásszerű megvalósulására hivatkozva megállapította a vádlott büntetőjogi felelősségét, és a társadalomra való igen csekély mértékű veszélyesség megállapítása mellett megrovásban részesítette. A vádlott fellebbezése nyomán másodfokon eljáró Baranya Megyei Bíróság 2008 szeptemberében az elsőfokú döntést megváltoztatva felmentette⁶³, a társadalomra való veszélyesség hiányát megállapítva. Ügyészi fellebbezést követően végül a Pécsi Ítéltábla hozott jogerős ítéletet⁶⁴, 2010 márciusában. A másodfokú határozatot megváltoztatva, az elsőfokúval egyetértve a vádlottat bűnösnek nyilvánította, és megrovásban részesítette, azzal az indokolással, miszerint a tényállás nem kíván meg speciális célzatot, a büntethetőség pusztán a magatartás kifejtésével fennáll. Az Ítéltábla döntéshozó tanácsa az ügyben kitért az Emberi Jogok Európai Bíróságának Vajnai ügyben hozott jogerős ítéletére, viszont azt egyedi esetnek nyilvánítva, magát az akkor még eltérő alkotmánybíróági állásponthoz és a még meg nem változtatott jogszabályhoz kötve, saját jogértelmezésében alkalmazta a hatályos magyar jogot.

A társadalomra való veszélyesség hiányában mentette fel a Legfelsőbb Bíróság a Szabad Magyarországért Mozgalom EU-csatlakozás elleni, 2003-as kampányplakátjainak terjesztőit, Tóth Áront és társát az önkényuralmi jelképek használatának vádjától 2007.

⁶¹ 22.Bf. 8737/2005/2. sz.

⁶² 12. B. 1482/2007/10. sz.

⁶³ 3.Bf.121/2008/5. sz.

⁶⁴ Bhar.II.2/2010/4. sz.

április 11-én hozott ítéletével⁶⁵. A vádlottak Budapest több pontján kiragasztották „Lehet nemet is mondani” feliratú, kézfejeket ábrázoló plakátjukat, melyek közül a Magyarországot jelképező kézpár kezét fog egy horogkeresztet, illetve egy vörös csillagot a hajtókáján viselő kézfejjel, viszont egyelőre nem fog kezét az Európai Uniót szimbolizáló harmadik kézzel, mely szerintük mindkét diktatórikus rendszerrel szimpatizál. A vádlottakat mind az első-, mind a másodfokú bíróság bűnösnek talál önkényuralmi jelkép használatának vétségében. A vádlottak védője büntethetőséget kizáró okra hivatkozott, szerinte a plakát csupán a jelenkor eseményeivel kapcsolatos tájékoztatást valósít meg. A Legfelsőbb Bíróság végül jogerős ítéletével felmentette a vádlottakat, azzal az indokolással, miszerint a társadalomra való veszélyesség jelen esetben nem áll fenn, hiszen a plakát épp az önkényuralmi eszmék elleni tiltakozást, azok elutasítását fejezi ki.⁶⁶

10. kép

⁶⁵ Bfv.III.1037/2006/5. sz.

⁶⁶ <http://www.jogiforum.hu/hirek/15789>

⁶⁷ Kép forrása: <http://szentkoronaradio.com/files/images/EU-NEMplakat2.jpg>

Az ún. „szentendrei ügy” vádlottjai kommunista jelképeket ábrázoló ruhaneműket, emléktárgyakat, illetve eredeti kommunista relikviákat árusítottak, ezzel a terjesztés és a közszemlére tétel tényállásban megfogalmazott magatartását is megvalósítva. A Szentendrei Városi Bíróság 2006. augusztusi elsőfokú ítéletében⁶⁸ a vádlottakat felmentette, mert az indokolás szerint nem állt fent ez esetben a társadalmi való veszélyesség, sem az önkényuralmi ideológiák propagálásának szándéka, az árusítás kizárólag kereskedelmi tevékenységet jelentett. Ügyészi fellebbezés nyomán másodfokra került az ügy, ahol a Pest Megyei Bíróság 2008 márciusában az ítéletet megváltoztatta⁶⁹ az I. és II. rendű vádlottakra nézve, éppen azzal az indokolással, hogy a bűncselekmény törvényi tényállása az elkövetési célzatot nem tartalmazza, így az önkényuralmi jelképek terjesztése nem csak az általuk képviselt eszmék hirdetésének célzatával valósulhat meg. A bűncselekmény viszont eshetőleges szándékkal is elkövethető azáltal, hogy az eszme terjedése a tiltott jelképeket ábrázoló árucikkek forgalmazásának folyamán is bekövetkezhet. A másodfokú döntés ellen a vádlottak fellebbeztek, végül a Fővárosi Ítéltábla 2008 novemberében jogerős ítéletében⁷⁰ az elsőfokú döntést erősítette meg – annak indokolásával is egyetértve –, így a vádlottakat társadalomra veszélyesség és bűncselekmény hiányában felmentette. Nem mellékes körülmény, hogy ekkor a bíróság már ismeretében volt az Európai Bíróság álláspontjának a Vajnai ügyben hozott ítélet által.

6. 2. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Vajnai kontra Magyarország ügyben hozott ítélete

Miután Vajnai Attila ügyében az másodfokon döntő Fővárosi Bíróság az elsőfokú ítéletet helybenhagyva elítélte, Vajnai az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult. Az ügyet a politikus 2006. május 15-én a Bíróság elé terjesztett, Magyar Köztársaság ellen benyújtott 33629/06. számú kérelme alapján a Bíróság 7 bírát magába foglaló Második Szekciója Kamaraként tartott zárt ülésén bírálta el, 2008. június 17-én.⁷¹ A Második Szekció tagjai voltak: Françoise Tulkens elnök, Ireneu Cabral Barreto, Vladimiro Zagrebelsky, Danutė Jočienė, Sajó András, Nona Tsotsoria és Işıl Karakaş bírák, illetve Sally Dollé, a Szekció hivatalvezetője.

⁶⁸ 3.B.102/2004/53. sz.

⁶⁹ 3.Bf.48/2007/15. sz.

⁷⁰ 3.Bhar.159/2008/7. sz.

⁷¹ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Vajnai kontra Magyarország ügyben hozott ítélete. Acta Humana, 2008/3. szám 104-117. o.

Az ügy alapja Vajnai Attila 33629/06. számú kérelme, melyet az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezmény 34. cikke alapján terjesztett elő. A kérelmezőt Magyar György Budapesten praktizáló ügyvéd képviselte, míg a Magyar Kormányt dr. Höltzl Lipót az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumból. A kérelmező állítása szerint a nemzetközi munkásmozgalom jelvényének viselése miatti elítélése az Egyezmény 10. cikkét alapján jogtalanul korlátozta őt véleménynyilvánítási szabadságában. A Bíróság az Egyezmény 29. cikkének 3. bekezdése alapján a kérelem érdemét és elfogadhatóságát együttesen vizsgálta. 2007. szeptember 24-én a Bíróság közölte a panaszt a Kormánnyal.

Az ítélet ezután röviden összefoglalja az ügy körülményeit, vagyis a magyar bíróságok vonatkozó hátrányos ítéleteit, majd felsorolja a releváns hazai jogszabályokat, így az Alkotmány, a Büntető Törvénykönyv, a büntetőeljárásról szóló törvény, illetve a 14/2000. (V. 12.) számú AB határozat kapcsolódó szövegrészeit.⁷²

A kérelmező az Egyezmény 10. cikke alapján őt megillető véleménynyilvánítási szabadságához fűződő jog megsértését sérelmezte. A 10. cikk alapján:

„1. Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magába foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna. [...]

2. E kötelezettségekkel és felelőségekkel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a [...] zavargás vagy bűnözés megelőzése, [...] vagy [...] mások [...] jogai védelme [...] céljából.”

A Kormány alperesként az Alkotmánybíróság 14/2000. számú határozatából kiindulva az Egyezmény 17. cikkére és az azzal kapcsolatos európai esetjogra hivatkozva védekezett. A 17. cikk alapján:

„Az Egyezmény egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az bármely állam, csoport vagy személy számára jogot biztosítana olyan tevékenység folytatására vagy

⁷² A releváns hazai jogszabályok szövegét az 5. melléklet tartalmazza.

olyan cselekedet végrehajtására, amely az Egyezményben foglalt jogok és szabadságok megsértésére vagy pedig az Egyezményben meghatározottnál nagyobb mértékű korlátozására irányul.”

Az Egyezmény Kormány által hivatkozott esetjogában olyan határozatok találhatók, amelyekben a Bíróság a 17. cikkre tekintettel nyilvánított elfogadhatatlannak olyan kérelmeket, amelyekben a kérelmezők nemzetiszocialista ideológiával kapcsolatos rasszista és antiszemita megnyilvánulások korlátozását sérelmezték véleménynyilvánítási szabadsághoz való jogukra hivatkozva. A W. P. és társai kontra Lengyelország ügyel kapcsolatban fogalmazta meg a Bíróság a 17. cikk általános célját, amely „annak megakadályozása, hogy önkényuralmi eszméket hirdető egyének vagy csoportok saját érdekeiknek megfelelően hivatkozhassanak az Egyezményben rögzített elvekre”⁷³, mert ezen eszmék az Egyezmény szellemét és a demokrácia alapértékeit sértik.

A Bíróság 17. cikkre vonatkozó jogértelmezését és gyakorlatát szemlélteti a Garaudy kontra Franciaország ügyben 2003-ban hozott ítélet⁷⁴. A kérelmező Garaudy filozófus, író, politikus saját könyvét jelentette meg, „A modern Izrael alapító mítoszai” címen, ami hatalmas port kavart a francia közéletben. Számos emberi jogi szervezet tett ellene feljelentést, végül a francia bíróságok hat hónap felfüggesztett szabadságvesztésre, valamint pénzbüntetésre ítélték és kártérítés fizetésére kötelezték az emberiség elleni bűntettek tagadása, a zsidó nép becsületének nyilvános megsértése, valamint diszkriminációra és fajgyűlöletre uszítás miatt. Az Európai Bíróság a könyv tartalmának elemzése után Garaudy kérelmét alaptalannak minősítette, és a nemzeti bíróságok által meghozott ítéleteket erősítette meg. Az indokolásban közölte, hogy a nyilvánvalóan rasszista célzatú könyv teljes egészében ellentétes az Egyezmény és az alkotmányosság alapvető értékeivel, célja egyértelműen a fajgyűlöletre uszítás és a zsidó népcsoport megsértése, így a kérelmező 10. cikkre hivatkozása elfogadhatatlan. A holokausz vitatása nem minősül tudományos célzatú kutatásnak, tekintve hogy az bizonyított történelmi esemény, így a holokausztagadás nem más, mint az áldozatok történelem meghamisításával történő vádolása. Az emberiségellenes bűncselekmények megtörténtének vitatása a legsúlyosabb becsületsértés, az erről szóló könyv valódi célja a

⁷³ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának W. P. és társai kontra Lengyelország ügyben 2004. szeptember 2-án kelt határozata

⁷⁴ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Garaudy kontra Franciaország ügyben 2003. július 7-én kelt határozata

nemzetiszocialista eszmék terjesztése és a rezsím rehabilitálása, emellett súlyosan veszélyezteti a közrendet, mert vitatja azon érdekeket, amelyekre az antiszemitizmus és a rasszizmus elleni harc épül.

Hasonló döntés született a Witzsch kontra Németország ügyben is 2005-ben.⁷⁵ A kérelmező ebben az esetben egy történelem professzorhoz írt magánlevelében olyan kijelentéseket tett, amelyek tagadták Hitler és pártja szerepét a holokauszt népiirtásában a második világháború idején. A nemzeti bíróságok elmarasztaló ítélete után az Európai Bíróság is kimondta, hogy a kérelmező állításai egyértelműen a holokauszt áldozatainak megvetését fejezik ki, ez pedig a véleménynyilvánítási szabadsággal való visszaélésnek minősül, ezért a kérelmező nem hivatkozhat az Egyezmény 10. cikkére. A 17. cikk értelmében az efféle állítások összeegyeztethetetlenek a demokráciával és az emberi jogokkal.

A Norwood kontra Egyesült Királyság ügyben is alaptalannak minősítette a Bíróság a kérelmező 10. cikkre hivatkozását.⁷⁶ A tényállás szerint a kérelmező saját lakásának ablakába helyezte ki egy plakátot, amely a World Trade Center lángoló ikertornyait, valamint egy tiltójelbe foglalt félhold és csillag szimbólumot ábrázolt, „az iszlám távozzon – véd meg a briteket” felirattal. A brit bíróságok bűncselekmény elkövetését állapították meg, az iszlám közösséggel szembeni szándékosan gyalázkodó felirat és ábra közszemlére tétele miatt.⁷⁷ Az Emberi Jogok Európai Bírósága is megerősítette, hogy a plakát az Egyesült Királyságban élő muszlim közösség iránti támadásnak minősíthető, így ellentétes az Egyezmény által garantált tolerancia, társadalmi béke és diszkriminációmentesség értékeivel.

A Magyar Kormány érvelése szerint a minden önkényuralmi ideológiát azonos módon kellene megítélni, és azonos módon kivonni a 10. cikk által biztosított védelem alól. A vörös csillag viselése a kommunista rezsím áldozati iránti megvetést, az Egyezmény alapvető értékeivel való szembefordulást fejezi ki. Vajnai ezzel kapcsolatban nem

⁷⁵ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Witzsch kontra Németország ügyben 2005. december 13-án kelt határozata

⁷⁶ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Norwood kontra Egyesült Királyság ügyben 2004. november 16-án kelt határozata

⁷⁷ Az Egyesült Királyságban 1986-ban elfogadott Public Order Act 5. § értelmében bűncselekményt valósít meg az, aki egy faji vagy vallási csoporttal szembeni ellenséges érzületet kifejező, fenyegető, gyalázkodó vagy sértő feliratot, jelet vagy egyéb ábrát helyez ki, mutat fel olyan személy által látható módon, akinek ez zaklatást, riadalmat vagy szorongást okozhat, abban az esetben, ha az elkövető szándéka az, hogy a felirat, jel vagy ábra fenyegető legyen, illetve tudja, hogy az fenyegető, sértő lehet.

nyilatkozott, a Bíróság viszont nem értett egyet a Kormánnyal abban, hogy az ügynek a hivatkozott jogesetekkel egy megítélés alá kell esnie. A tényállás szerint a kérelmező egy bejegyzett baloldali párt tisztségviselőjeként, a párt hivatalosan és jogszerűen tartott tüntetésén viselte a vörös csillagot, ezek a körülmények pedig nem azt jelzik, hogy a jelkép viselése az önkényuralmi ideológia propagálásának céljából történt, csupán a törvényes baloldali munkásmozgalmak szimbólumaként jelent meg, és semmiképpen nem kapcsolódott össze rasszista propagandával – a hivatkozott jogesetekkel ellentétben. Ezen körülmények figyelembe vételével a kérelmező jogosan hivatkozott a 10. cikkre, így a kérelmet a Bíróság elfogadhatónak nyilvánította.

A kérelmező beadványában hangsúlyozta, hogy a magyar bíróságok őt önkényuralmi jelképek használatának bűncselekménye miatt ítélték el, mellyel megsértették véleménynyilvánítási szabadságát, még úgy is, hogy büntetésének kiszabását egy év próbaidőre felfüggesztették. A Kormány előterjesztése szerint a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába történt beavatkozás a 10. cikk 2. bekezdése alapján indokolt volt. A Bíróság véleménye szerint a büntetőjogi szankció alkalmazása beavatkozást jelentett a kérelmező számára a 10. cikk 1. bekezdése alapján biztosított jogokba, ami sérti az Egyezményt, ha nem felel meg a 10. cikk 2. bekezdésében meghatározott követelményeknek. A Bíróság ezért azt vizsgálta, hogy a szankció alkalmazása „törvényben meghatározott” volt-e, megfelelt-e a 10. cikk 2. bekezdése által támasztott „törvényes cél” követelményeinek, illetve szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban.

A beavatkozás törvényben meghatározottságát egyik fél sem vitatta, így azt a Bíróság is elismerte. A törvényes cél tekintetében a kérelmező az ország rendszerváltás óta eltelt csaknem két évtized alatti stabil demokráciává fejlődésével érvelt. Magyarország nemzetközi szervezetek tagjává és több párttal működő demokratikus állammá vált, melyben a kérelmező baloldali pártja soha nem fenyegette az ideológiát vagy a törvényes rendet, ezért a vörös csillag viselése miatti büntetőjogi felelősségre vonást nem tartja indokoltnak. A Kormány a kérdéshez kapcsolódóan előadta, hogy az intézkedés célja a zavargások megelőzése és a mások jogaink védelme volt, mert a XX. századi diktatúrák által okozott szenvedések miatt ezek jelképeinek használata sokakban félelmet kelt, illetve kegyeleti jogokat sért. Ezen jelképek nyilvános használata a jogállamiság

tagadásaként fogható fel. A Bíróság a beavatkozást úgy értékelte, mint a zavargások megelőzését és mások jogainak védelmét célzó intézkedést.

A kérelmező érvelésében a fasiszta és kommunista ideológia közötti különbségekkel érvelt, továbbá azzal, hogy a vörös csillag nem köthető kizárólag a bolsevik diktatúrához, hiszen az már a 19- század óta a békés munkásmozgalom jelképe. Szerinte, mivel Magyarországot és a keleti blokk több országát éppen a vörös csillagot viselő szovjet hadsereg szabadította fel a nemzetiszocialista terror alól, sokakban ez a jelkép éppen az antifasizmus eszméjével kapcsolódik össze. Ennek ellenére elismerte a bolsevik terror vörös csillag viselése alatt elkövetett bűneit, viszont úgy gondolja, még ezek sem tudták eredeti békék jelentésétől megfosztani a szimbólumot. Felhívta a figyelmet továbbá arra is, hogy a kommunizmus terjesztését – a nemzetiszocialista ideológiától eltérően – semmilyen nemzetközi dokumentum nem tiltja, illetve Magyarország az egyetlen olyan uniós tagállam, amely büncselekményként kezeli a vörös csillag viselését. Véleménye szerint azzal, hogy vörös csillagot viselt, nem veszélyeztette a pluralista demokráciát, éppen ellenkezőleg, a magyar jog veszélyezteti azt azáltal, hogy a vörös csillag viselésének tilalma megakadályozza a baloldali politikusokat abban, hogy szabad kifejezzék politikai véleményüket. A Kormány pedig nem bizonyította, hogy a jelkép viselésének tiltása „nyomós társadalmi szükségletre” válaszolna.

A Kormány érvei szerint kommunista diktatúra bűnei elhomályosították a vörös csillag szimbólum eredeti jelentését, ezért ma már sokkal inkább az emberi jogokat tömegesen megsértő önkényuralmi rendszer szimbólumaként él a köztudatban, így viselése nyilvánvalóan azonosulást jelent ezen ideológiákkal. A „nyomós társadalmi szükséglet” kérdését a történelmi tapasztalatok alapján szükségszerű jogvédelemmel és zavargások megelőzésével indokolja, amely – mint azt korábban az Alkotmánybíróság is megállapította – büntetőjogi szankciónál enyhébb eszközzel nem biztosított. Végül érvelésében azt is felhossa, hogy az önkényuralmi jelképek használata a hatályos magyar jog szerint nem büntett, hanem vétség, és a kiróható legenyhébb szankciót vonja maga után, vagyis pénzbírság kiszabását. A szóban forgó ügyben pedig a kérelmezőt csupán próbára bocsátották, ami nem büntetés, hanem intézkedés.

A Bíróság a „demokratikus társadalomban szükségesség” kérdésében ebben az esetben megalapozatlannak ítélte a beavatkozást, mert azt nem indokolta „nyomós társadalmi szükséglet”. Mint azt a Bíróság az alapelvek ismertetése körében kifejtette, a tagállamok

ugyan rendelkeznek bizonyos fokú mérlegelési jogkörrel az efféle szükséglet fennállásának megítélése kérdésében, viszont végső soron a Bíróság jogköre eldönteni, hogy valamely tagállamok által alkalmazott korlátozás összeegyeztethető-e a 10. cikk által biztosított véleménynyilvánítás szabadságával. Ezen ellenőrző funkció arra szolgál, hogy a Bíróság felülvizsgálhassa a tagállamok bíróságainak mérlegelési jogkörében meghozott határozatait. Ez a felülvizsgálat legfőképpen az arányosság követelményének érvényesülése kérdésében lényeges. Hangsúlyozza, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom egyik alapköve, az egyéni önmegvalósítás legalapvetőbb formája és feltétele, ami csak a legszükségesebb esetben, csak a legszükségesebb mértékben korlátozható. Ez a szabadságjog pedig nem csak a kedvező fogadtatású vagy semleges megnyilvánulásokra vonatkozik, hanem a sértő vagy megütközést keltő véleményekre is. Csak így valósulhat meg a tolerancia és nyitottság követelménye, amely nélkül nincs demokratikus társadalom. A 10. cikk éppen ezért csak kevés teret enged a politikai szónoklatok és közérdekű kérdésekkel kapcsolatos viták korlátozásának. A kérelmező azon döntését, hogy ruházatán vörös csillagot viselt, politikai nézetei kifejezésének kell tekinteni.

A Bíróság értékelésében, mind az alapelvek, mind azok alkalmazásának ismertetésénél számos jogesetre hivatkozott, köztük a Rekvényi kontra Magyarország ügyre⁷⁸, mely a rendőrség hivatásos állományú tagjainak egyes politikai jogainak korlátozásával volt kapcsolatos. Abban az esetben a Bíróság indokoltnak találta a magyar korlátozásokat, arra hivatkozással, hogy a rendőrség tagjai rendkívül fontos szerepet töltenek be a demokratikus rend fenntartásában, így semlegességük megtartása nagyon fontos. Ennek a beavatkozásnak a szükségességét a tagállam mérlegelési jogkörébe tartozónak nyilvánította, arra tekintettel, hogy a történelmi tapasztalatok által befolyásolt körülményeket leginkább a nemzeti hatóságok ismerik. Ugyanakkor, a Bíróság az két esetet különbözőnek nyilvánította, mivel Vajnai politikus, így nem tagja semmilyen rendfenntartó szervnek, ezenkívül a rendszerváltás óta eltelt majdnem húsz év alatt a demokrácia kellően megszilárdult Magyarországon, és nem áll fenn szélsőséges diktatúra rehabilitálásának veszélye, ilyen fenyegetés meglétét a Kormány sem igazolta. A Bíróság véleménye szerint politikai véleménynyilvánítást illető korlátozások csak egyértelmű, nyomós, kifejezett társadalmi szükséglet fennállása estében igazolhatók, ezek tekintetében pedig a bíróságoknak kell a kellő figyelemmel eljárniuk, és nem biztos, hogy a

⁷⁸ 25390/94. számú kérelem

szimbólumok kategorikus tiltása a jó megoldás, mivel az kiterjedhet olyan esetekre is, amelyeknél a tiltás egyébként nem lenne igazolható.

A Bíróság, bár elismeri a vörös csillag kommunista diktatúrák által nyert jelentését, nem tekinti azt kizárólagosan önkényuralmi jelképnek, hiszen jelenleg is a munkásmozgalom és több törvényesen működő politikai párt szimbóluma is. A Kormány érdemben nem bizonyította, hogy a vörös csillag viselése kizárólag az önkényuralmi eszmékkel való azonosulást jelentené, a Vajnai ügy körülményeinek figyelembe vételével pedig jelen esetben nem áll fenn a másokat sértő vagy a köznyugalmat veszélyeztető kontextus. Ezen megállapítások fényében a Bíróság úgy véli, a magyar jogszabályban foglalt tiltás túlságosan széleskörű – tekintettel többek között a vörös csillag több jelentésére -, és kiterjed olyan tevékenységekre is, amelyek egyértelműen a 10. cikk védelme alá esnek. A Kormány azon érve ellenében, miszerint a tiltás célja a zavargás megelőzése, a Bíróság észrevételezi, hogy nem történt egyetlen olyan esetre hivatkozás sem, amikor a vörös csillag viselése zavargáshoz vezetett volna, vagy akárcsak annak veszélyét váltotta volna ki, így az intézkedés csupán egy spekulatív veszély megfékezése érdekében történt, amely semmiképpen sem tekinthető „nyomós társadalmi szükségletnek”. Ezen kívül, a magyar jog számos más olyan szankcionált tényállást tartalmaz, melynek célja a zavargás megfékezése, akkor is, ha azt a vörös csillag viselése okozta. Továbbá a Bíróság rámutatott arra is, hogy a vörös csillag által képviselt ideológia terjesztése – legyen bármilyen visszataszító is – önmagában még nem indokolhatja annak büntetőjogi szankcionálását. A jelkép, többféle jelentésének ismeretében, nem azonosítható az önkényuralmi ideológiával illetve annak propagálásával. A magyar jogszabály viszont nem kívánja meg annak a bizonyítását, hogy a jelképhasználat önkényuralmi propagandának minősül-e, hanem kategorikusan propagandának tekinti és büntetni rendeli – kivéve a részletezett büntethetőséget kizáró okokat -, emiatt a tiltás elfogadhatatlanul széles körű.

Ezen okok miatt a Bíróság a kérelmező vörös csillag viselése miatti elítélését nem tekinti nyomós társadalmi szükségletre adott válasznak, és nem gondolja, hogy az alkalmazott büntetőjog szankció arányos volt az elérni kívánt céllal. A beavatkozás ezért a 10. cikk alapján nem igazolható, vagyis az Egyezmény 17. cikkét megsértették.

A Bíróság a jogsértés orvoslása érdekében az Egyezmény 41. cikkét alkalmazza, mely kimondja, hogy az Egyezmény megsértése esetén a Bíróság jogosult igazságos elégtételt

megítélni a sértett félnek. A kérelmező 10 000 euró nem vagyoni kártérítést követelt jó hírnevének csorbítása miatt. A Kormány álláspontja szerint a jogsértés megállapítása önmagában is megfelelő elégtételt nyújt a kérelmezőnek, mivel a hazai jog szerint megnyitja az utat a hazai jogerős bírósági ítéletek felülvizsgálata előtt. A Bíróság álláspontja szerint a jogsértés megállapítása önmagában is elégtételt nyújt a kérelmező által elszenvedett nem vagyoni károkért. A kérelmező további 2000 eurót és 20% ÁFA-t követelt a Bíróság előtt felmerült jogi költségeinek megtérítésére. Az igényt a Kormány vitatta, viszont a Bíróság a szükségszerűség vizsgálata következtében a teljes kért összeget a kérelmező részére megítélte. A késedelmi kamat vonatkozásában a Bíróság az Európai Központi Bank marginális kamatlábát három százalékponttal meghaladó mértékű kamatot állapított meg.

Összefoglalva tehát, a bíróság egyhangúlag:

- elfogadhatónak nyilvánította a kérelmet;
- megállapította a 10. cikk megsértését;
- megállapította, hogy a jogsértés megállapítása önmagában is megfelelő elégtételt nyújt a kérelmező által elszenvedett nem vagyoni kárért, ezért a kérelmező 10 000 euró összegű nem vagyoni kártérítési igényét elutasította;
- megállapította az alperes állam három hónapon belüli, 2000 euró + 20% ÁFA összegű költségterítési kötelezettségét az alperes állam nemzeti valutájában a teljesítéskori átváltási árfolyam alkalmazásával, valamint a három hónap lejártát követő késedelmes kifizetés utáni, az Európai Központi Bank marginális kamatlábát három százalékponttal meghaladó mértékű kamatfizetési kötelezettségét a fenti összeg után;
- elutasította a kérelmező igazságos elégtétellel kapcsolatos további igényeit.

Az Egyezmény 46. cikke alapján Magyarország kötelezettsége az ítélet végrehajtása, amelyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ellenőriz.

7. Összegzés

Bár az Emberi Jogok Európai Bíróságának Vajnai ügyben hozott ítélete nem keletkeztetett jogalkotási kényszert Magyarországra nézve, tekintve, hogy a testület az ügyet egyedi esetként vizsgálta, az Alkotmánybíróság részéről álláspontjának megváltoztatása, majd a jogszabály újrafogalmazása mindenképpen erre az ítéletre adott válaszként értékelendő. Ez logikus lépésnek tűnik, hiszen hazánk az Európai Unióhoz való csatlakozással egyfajta kötelezettséget vállalt arra, hogy a nemzetközi joggyakorlattal való összhangot megteremti, és nem utolsósorban, az európai iránymutatás figyelmen kívül hagyása esetlegesen újabb Európai Bíróság előtti jogvitákat eredményezhetne, amik pedig újabb költségérítési, esetleg kártérítési kötelezettséget. Kijelenthetjük tehát, hogy az új, módosított jogszabály jobban megfelel az uniós joggyakorlatnak.

Az új szabályozáshoz, annak viszonylagos frissessége okán, még nem kapcsolódik közzétett bírósági gyakorlat, így annak gyakorlati hiányosságai még nem kerülhettek felszínre. A szövegezésből annyi világosan kitűnik, hogy a jogalkotó továbbra sem tett kísérletet arra, hogy az egyes szimbólumok több jelentését a tényállásban egymástól szétválassza, bár ez nyilván nagyon nehéz lenne, az ilyen esetek felmerülése inkább a jogalkalmazótól vár el kellő vizsgálatot és körültekintést. Mivel a tényállás továbbra is konkrétan meghatározza a tiltott szimbólumok körét, továbbra is kérdéses, hogy miként vonhatóak felelősségre azok, akik az önkényuralmi jelképek felsorolásában nem szereplő, de nyilvánvalóan ezekhez kapcsolódó, emberi méltóságot sértő jelképeket a köznyugalom megzavarására alkalmas módon használnak. Ilyen eset felmerülése esetén a jogalkotónak valószínűleg ismét felül kellene vizsgálnia a szabályozást.

Mindenképpen pozitívként értékelendő, hogy a 2013-as jogszabály már leszűkíti a büntetendő elkövetési magatartások körét, ezáltal némileg pontosabban meghatározva a véleménynyilvánítási szabadság korlátait. Ennek ellenére ezen határok még mindig nem egzakt módon kijelöltek, ami ugyan nagyobb teret enged a bíróságok egyéni jogértelmezésének, de egyben további jogalkalmazói nehézségekhez is vezethet, így a jogbiztonság továbbra sem teljes körűen biztosított. A köznyugalom megzavarására alkalmas módozat megítélése még mindig szubjektív.

Az egyes önkényuralmi rendszerek egyforma értékelése a jogalkotó részéről az ez elleni heves tiltakozások ellenére is helyes döntés. Egy demokratikus rendszertől jogosan elvárható, hogy állampolgárai sérelmeit, fájó emlékeit, diktatúrákkal szembeni ellenérzéseit ne különböztesse meg a diktatúrák színe alapján, minden állampolgári közösség és minden egyén emberi méltóságát azonos védelemben részesítse. Elképzelhető, hogy újabb évek, évtizedek elteltével a múlt sebei és emlékei egyre inkább elhalványulnak majd, és demokráciánk lesz olyan erős, hogy a szélsőséges ideológiáknak sem szab majd gátat, mert azok legfeljebb minimális, könnyen kezelhető fenyegetést fognak jelenteni. Amíg viszont ez az állapot nem valósul meg, az önkényuralmi jelképek használatának korlátozása, a köznyugalmat veszélyeztető magatartások büntetőjogi szankcionálása indokolt.

8. Irodalomjegyzék

8. 1. Cikkék, tanulmányok, könyvek

Bárándy Gergely – Berta Aliz [2010]: Önkényuralmi jelképek használata és a gyalázkodás

Rendészeti Szemle, 2010/2. szám, 64-81. oldal

Bertényi Iván [2003]: Címertan. A történelem segédtudományai

Osiris, Budapest, 2003.

Biamonte, G. [2011]: La croce gammata nell'archeologia christiana

<http://www.vivamafarka.com/forum/index.php?topic=102463.0>

Dr. Drábik János [2004]: Világzsákutca, 4. fejezet: A vörös csillag, 2004.

<http://mek.oszk.hu/06800/06897/html/0604.htm>

Halász István – Schweitzer Gábor [2008]: A nemzeti és állami szimbólumok helye a magyar alkotmányos rendszerben

Állam és Jogtudomány, 2008/1. szám, 33-70. oldal

Hoppál Mihály - Jankovics Marcell – Nagy András – Szemadam György [1997]:

Jelképtár 15. Helikon Kiadó, Budapest, 1997.

Kállay István [1989]: Nemzeti jelképeink

Magyar Tudomány, 1989/7-8. szám, 589-597. oldal

Koltay András [2008]: Az önkényuralmi jelképek korlátozhatóságának kérdése – a Vajnai kontra Magyarország ügy apropóján

Magyar Jog, 2008/12. szám, 803-807. oldal

Krokovay Zsolt – Polyák Gábor – Kaltenbach Jenő – Szilágyi-Gál Mihály – Molnár Péter – Koltay András [2008]: A gyűlöletbeszéd büntethetősége

Fundamentum, 2008/2. szám, 27-46. oldal

- Kutasi Csaba [2009]: Megújult a zászló szabvány
Magyar textiltechnika, 2009.
http://www.tmte.hu/11kiadvanyok/111matete/111_2009_05_pdf/203_Zaszlo.pdf
- Rácz Lajos [2002]: Az államcímerek és használatuk rendje. Egyetemes állam- és jogtörténet, Polgári kor. HVG-ORAC, Budapest, 2002.
- Sashalmi Endre [1998]: Autokrácia, abszolutizmus, isteni jogalap: a 16-17. századi moszkvai hatalmi ideológia fő jellemzői és tipológiája
Aetas, 1998/1. szám
http://epa.oszk.hu/00800/00861/00008/1998_1_t3.html#P23_2889
- Takács Boglárka [2012]: A nyilaskereszt
Nyelv és Tudomány, 2012.
<http://www.nyest.hu/hirek/a-nyilaskereszt>
- Takács Boglárka [2012]: A vörös csillag
Nyelv és Tudomány, 2012.
<http://88.151.100.253/hirek/a-voros-csillag>
- Takács Boglárka [2012]: Sarló-kalapács
Nyelv és Tudomány, 2012.
<http://www.nyest.hu/hirek/sarlo-kalapacs>
- Tóth J. Zoltán [2013]: Az önkényuralmi jelképek használata mint a véleménynyilvánítási szabadság korlátja?
<http://jesz.ajk.elte.hu/tothj54.pdf>
- Tóth Zoltán József [2007]: Magyar közjogi hagyományok és nemzeti öntudat a 19. század végétől napjainkig. Adalékok a Szent Korona-eszme történetéhez.
Szent István Társulat, Budapest, 2007.
- Tóth Zoltán József [2003]: A nemzeti szimbólumok büntetőjogi védelme
Jogtudományi Közlöny, 2003/4. szám, 195-200. oldal
- Uhl, Matthias – Eberle, Henrik [2006]: A Hitler-dosszié
Park Könyvkiadó, Budapest, 2006.

Weller Mónika [2008]: A Vajnai ítélet és lehetséges hatásai az önkényuralmi jelképek
használata tilalmának szabályozására
Acta Humana, 2008/3. szám, 78-95. oldal

8. 2 Egyéb források

8. 2. 1. Internetes források

A Carlsberg sörfőzde emblémája

http://xn--letiket-p1a.dk/lager_pilsener_nyc.htm

A Magyar Köztársaság címere

<http://www.nemzetijelkepek.hu/cimer-letoltesek.shtml>

A Marxim Pizzéria weboldala

<http://marximpub.hu/index.php>

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/l14552_hu.htm

Felmentette a Legfelsőbb Bíróság a Szabad Magyarországért Mozgalom EU csatlakozás elleni, 2003-as kampány-plakátjának terjesztőit

<http://www.jogiforum.hu/hirek/15789>

Nemzeti ünnepek

<http://www.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/tarsadalmi-kapcsolatokert-felelos-allamtitkarsag/felelossegi-teruletek/nemzeti-unnepek>

Public Order Act, 1986.

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/section/1>

8. 2. 2. Idézett művek

Hitler, Adolf [1938]: Mein Kampf. München, 1938.

Marx, Karl – Engels, Friedrich [1848]: Kommunista Kiáltvány, 1848.

8. 3. Hivatkozott jogszabályok, bírósági és alkotmánybírósági határozatok jegyzéke

Jogszabályok:

- 1949. évi XX. törvény - A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1990. évi XLIV. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról
- 1993. évi XLV. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról
- 1997. évi XI. törvény a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról
- 2000. évi I. törvény Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról
- 2011. évi CCII. törvény Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2013. évi XLVIII. törvény az önkényuralmi jelképek használatának büntetőjogi szankcionálásáról
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Alkotmánybírósági határozatok:

- 14/2000. (V. 12.) AB határozat, kelt Budapesten, 2000. május 9-én
- 4/2103. (II. 21.) AB határozat, kelt Budapesten, 2013. február 19-én

Magyar bírósági ítéletek:

- PKKB 5.B.21.918/1994/15.
(<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/99-4-11.pdf>)
- BH 1997. 165.
(<https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12069/file/gy%C5%B1l.BH.pdf>)

- 15.B.V. 20772/2003/10. sz.
- 22.Bf. 8737/2005/2. sz.
- 12. B. 1482/2007/10. sz.
- 3.Bf.121/2008/5. sz.
- Bhar.II.2/2010/4. sz.
- Bfv.III.1037/2006/5. sz.
- 3.B.102/2004/53. sz.
- 3.Bf.48/2007/15. sz.
- 3.Bhar.159/2008/7. sz.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei:

- Az Emberi Jogok Európai Bíróságának W. P. és társai kontra Lengyelország ügyben 2004. szeptember 2-án kelt határozata
- Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Garaudy kontra Franciaország ügyben 2003. július 7-én kelt határozata
- Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Witzsch kontra Németország ügyben 2005. december 13-án kelt határozata
- Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Norwood kontra Egyesült Királyság ügyben 2004. november 16-án kelt határozata
- Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Vajnai kontra Magyarország ügyben 2008. július 8-án hozott ítélete
Acta Humana, 2008/3. szám 104-117. o.

8. 4. Képek jegyzéke

1. kép: Horogkereszt

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/19/Coa_Illustration_Cross_Swastika.svg/120px-Coa_Illustration_Cross_Swastika.svg.png

2. kép: A náci párt hivatalos jelképe

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/9c/Nazi_Swastika.svg/120px-Nazi_Swastika.svg.png

3. kép: SS-jelvény

http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Flag_Schutzstaffel.svg

4. kép: Rákosi-címer

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c5/Coat_of_arms_of_Hungary_%281949-1956%29.svg/101px-Coat_of_arms_of_Hungary_%281949-1956%29.svg.png

5. kép: Kádár-címer

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/28/Coa_Hungary_Country_History_%281957-1990%29.svg/102px-Coa_Hungary_Country_History_%281957-1990%29.svg.png

6. kép: A Szovjetunió zászlaja

<http://www.nyest.hu/media/a-szovjetunio-zaszlaja.png?large>

7. kép: Hungarista zászló Árpád-sávokkal, H betűvel

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/hu/thumb/a/a6/Hungarista_1_h.svg/120px-Hungarista_1_h.svg.png

8. kép: Magyarország címere

[http://net.jogtar.hu/jr/gen/gp2_299_A1100425\\$BATV__4_a1100999tv\\$Acimer\\$Bbmp_0.png](http://net.jogtar.hu/jr/gen/gp2_299_A1100425$BATV__4_a1100999tv$Acimer$Bbmp_0.png)

9. kép: Magyarország zászlaja

[http://net.jogtar.hu/jr/gen/gp2_299_A1100425\\$BATV__4_a1100999tv\\$Azaszlo\\$Bbmp_0.png](http://net.jogtar.hu/jr/gen/gp2_299_A1100425$BATV__4_a1100999tv$Azaszlo$Bbmp_0.png)

10. kép: „Lehet nemet is mondani!” plakát

<http://szentkoronaradio.com/files/images/EU-NEMplakat2.jpg>

MELLÉKLETEK

Bedőcs Andrea

ÖNKÉNYURALMI JELKÉPEK HASZNÁLATÁNAK JOGI SZABÁLYOZÁSA MAGYARORSZÁGON 1990-TŐL

c. szakdolgozatához

Mellékletek jegyzéke

- 1. melléklet:** 2011. évi CCII. törvény Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről

- 2. melléklet:** 2000. évi I. törvény Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról

- 3. melléklet:** 2013. évi XLVIII. törvény az önkényuralmi jelképek használatának büntetőjogi szankcionálásáról

- 4. melléklet:** 1993. évi XLV. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

- 5. melléklet:** Releváns hazai jogszabályok

2011. évi CCII. törvény

**Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami
kitüntetéseiről**

Az Országgyűlés Magyarország címerének és zászlajának használatát a nemzeti jelképek alkotmányjogi jelentőségéhez és a nemzet tudatában elfoglalt helyéhez méltóan, a mára hagyománnyá vált jelképhasználati szokásokat is elismerve, továbbá a kimagasló teljesítmények elismerése érdekében - az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény I) cikk (4) bekezdése alapján - a következő törvényt alkotja:

I. Fejezet

MAGYARORSZÁG CÍMERÉNEK ÉS ZÁSZLAJÁNAK HASZNÁLATA

1. A címer

1. § (1) Magyarország címerét (a továbbiakban: címer) az Országgyűlés, az országgyűlési képviselő, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az Alkotmánybíróság tagja, az alapvető jogok biztosa és helyettese, az Állami Számvevőszék, a Magyar Nemzeti Bank, a Kormány tagja, a központi államigazgatási szervek, a Magyar Honvédség, a bíróság, az Országos Bírósági Hivatal, az ügyészség és a közigazgatási feladatot ellátó szervek, továbbá ezek hivatalai, a helyi önkormányzat, a nemzetiségi önkormányzat, a köztestületek, valamint a felsoroltak képviselőit jogosult személyek a hivatali feladataik ellátása során engedély nélkül használhatják, továbbá helyezhetik el az épületeiken és helyiségeikben.

(2) A köztársasági elnök a két angyallal mint pajzstartóval ellátott, a miniszterelnök a cserfaággal és olajággal övezett címer használatára is jogosult.

(3) Az (1) bekezdés hatálya alá nem tartozó költségvetési szervek címerhasználatának eseteit, illetőleg a címernek e szervek épületein, helyiségeiben való elhelyezését a tevékenységi körük szerint feladatkörrel rendelkező miniszter rendeletben határozza meg.

2. § (1) A Magyar Közlöny címfeliratán a címert fel kell tüntetni.

(2) A címert a bankjegyen fel kell tüntetni, az állampapíron és a pénzermén fel lehet tüntetni.

3. § Az 1. §-ban megjelölt szerv, illetve személy által használt címeres körbélyegzőn a címer körül a szerv nevét, illetve a címert használó személy hivatalának (tisztségének) megnevezését fel kell tüntetni.

4. § (1) A helyi önkormányzat és a nemzetiségi önkormányzat címerének Magyarország címerétől jól megkülönböztethetőnek kell lennie.

(2) A helyi önkormányzati és a nemzetiségi önkormányzati címerek szakszerű és a címertani hagyományoknak megfelelő megalkotásának elősegítése érdekében a Kormány Nemzeti Címer Bizottságot (a továbbiakban: Bizottság) működtet. A helyi önkormányzat és a nemzetiségi önkormányzat a címerének megalkotása vagy módosítása előtt kikéri a Bizottság véleményét.

(3) Ha a címer vagy a címeres körbélyegző használata kötelező, a helyi önkormányzati címer vagy címeres körbélyegző egyidejűleg nem használható.

5. § (1) Természetes személy a foglalkozásának, hivatásának gyakorlása során, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet - az 1. §-ban említett szerveken és személyeken kívül - a tevékenysége során, szervezeti jelképként vagy ennek részeként a címert nem használhatja. Törvény vagy törvény felhatalmazása alapján jogszabály személy vagy személyek meghatározott csoportja tekintetében ettől eltérően rendelkezhet.

(2) Az (1) bekezdést kell alkalmazni - a Magyar Közlöny kivételével - a sajtótermékek címfeliratára is.

(3) Az (1) és (2) bekezdést a címer elkülöníthető elemeire (Szent Korona, címerpajzs) is alkalmazni kell.

(4) A nem állami szervek miniszteri rendeletben meghatározott esetekben a feladatkörükben kiadott okiratokon a címert és a címeres körbélyegzőt kötelesek használni.

2. A zászló és a lobogó

6. § A nemzeti ünnepeken Magyarország lobogóját (a továbbiakban: lobogó) ünnepélyes keretek között, katonai tiszteletadással az Országház előtt fel kell vonni.

7. § (1) Azokon a középületeken, vagy azok előtt, amelyeket

a) az Országgyűlés,

b) a köztársasági elnök,

c) az Alkotmánybíróság, a bíróságok, az Országos Bírósági Hivatal és az ügyészségek,

d) az Állami Számvevőszék, a Magyar Nemzeti Bank, az alapvető jogok biztosa,

e) a központi államigazgatási szervek,

f) a Magyar Honvédség,

g) az a)-f) pontban nem szereplő állami szervek, a helyi önkormányzatok képviselő-testületei, valamint az állam, illetve a helyi önkormányzat által fenntartott, közfeladatokat ellátó intézmények

a feladatuk ellátása során használnak, Magyarország zászlaját (a továbbiakban: zászló) vagy a lobogót állandó jelleggel ki kell tűzni, illetve fel kell vonni.

(2) Ha az (1) bekezdésben felsorolt szerv több épületben fejti ki tevékenységét, a zászló (lobogó) elhelyezésének kötelezettsége a központi épületre irányadó.

(3) Az Országgyűlés, az Alkotmánybíróság és a Kúria épületére, illetve épülete előtt, továbbá a köztársasági elnök és a miniszterelnök hivatali épületére, illetve épülete előtt elhelyezett zászlót (lobogót) napnyugtától napkeltéig meg kell világítani.

(4) Szélsőséges időjárási viszonyok között - annak időtartamára - a szerv vezetője elrendelheti a zászló bevonását, illetőleg a lobogó levonását. Ez a rendelkezés az Országgyűlés, az Alkotmánybíróság és a Kúria épülete, valamint a köztársasági elnök és a miniszterelnök hivatali épülete tekintetében, továbbá nemzeti ünnepek idején nem alkalmazható.

(5) A helyi önkormányzat képviselő-testülete kormányrendeletben megállapított előírások és feltételek szerint a helyi önkormányzat közigazgatási területén Országzászló felállításáról dönthet.

(6) A közterületeket a nemzeti ünnepeken önkormányzati rendeletben meghatározott módon fel kell lobogózni.

8. § A magyar tengeri és folyami hajók, továbbá egyéb vízi járművek az állami felségjog jelzésére a lobogót használják a hajózásról szóló nemzetközi szerződések irányadó rendelkezéseivel összhangban.

3. A címer és a zászló engedélyhez kötött használata

9. § (1) Nemzetközi vásáron (különösen kiállításon, árubemutatón), nemzetközi kulturális vagy társadalmi jellegű rendezvényen az ilyen esemény rendezésére vagy azon hivatalos részvételre jogosultak részére a címer eseti használatát a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter engedélyezheti, ha a jogosult az esemény rendezéséhez vagy azon való részvételhez állami támogatásban részesült, és a nemzetközi vásár, rendezvény, valamint a rendező vagy a részvételre jogosult tevékenységének jelentősége a címer használatát indokolja.

(2) A kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter az (1) bekezdés szerinti engedély megadása előtt kikéri

a) nemzetközi vásár (különösen kiállítás, árubemutató) esetén a külpolitikáért felelős miniszter,

b) nemzetközi kulturális vagy társadalmi rendezvény esetén a külpolitikáért felelős miniszter és a rendezvény jellege szerint feladatkörrel rendelkező miniszter

véleményét.

10. § (1) A címert vagy a zászlót tartalmazó védjegy vagy ilyen formatervezési minta oltalmának megadásához szükséges engedély megadásáról - kérelemre, a védjegybejelentésben megjelölt árujegyzék szerinti áruk, szolgáltatások, illetve a minta szerinti termék tekintetében feladatkörrel rendelkező miniszter véleményének kikérése után - a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter dönt. A kérelem

elbírálása során a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter mérlegeli, hogy az áru, szolgáltatás sajátos nemzeti jellege, a kérelmező tevékenységének nemzetgazdasági jelentősége és kiviteli nagyságrendje indokolttá teszi-e a címernek vagy a zászlónak a védjegy vagy formatervezési mintaoltalom részeként való használatát.

(2) Az (1) bekezdés alkalmazásában a nemzeti színek használata engedélyhez nem kötött, ha az ábrázolás nem minősül címer- vagy zászlóhasználatnak.

4. A címer és a zászló engedélyhez nem kötött használata

11. § (1) A nemzethez tartozás kinyilvánítása céljából magánszemély a címert és a zászlót (lobogót) az e törvényben foglalt korlátozások megtartásával használhatja.

(2) A címernek és a zászlónak (lobogónak) a nemzeti ünnepek, az ezekhez kapcsolódó és egyéb társadalmi (különösen politikai, gazdasági, tudományos) rendezvény, nemzeti jellegű más megemlékezés, valamint katonai tiszteletadás alkalmával történő eseti használata megengedett.

(3) A címerrel ellátott zászló, lobogó használata az (1) és (2) bekezdés szerinti esetekben megengedett.

5. Közös szabályok

12. § A címer és a zászló (lobogó) használata során mindenki köteles megőrizni azok tekintélyét és méltóságát.

II. Fejezet

AZ ÁLLAMI KITÜNTETÉSEK

13. § Magyarország Országgyűlése az állami szuverenitásból következően a kimagasló teljesítmények megbecsülésére és elismerésére az alábbi állami kitüntetéseket és rendjeleket (a továbbiakban: állami kitüntetések) alapítja, illetve megújítja:

a) Magyar Szent István Rend;

b) Magyar Corvin-lánc;

c) Magyar Becsület Rend;

d) Magyar Érdemrend és Magyar Érdemkereszt.

14. § A Magyar Szent István Rend (a továbbiakban: Szent István Rend) - a Mária Terézia magyar királynő által 1764. május 5-én alapított Szent István Rend megújításaként - Magyarország érdekében tett legkiemelkedőbb különleges érdemek, kimagasló életművek, nemzetközi téren szerzett jelentős értékek elismerésére szolgál.

15. § (1) A Magyar Corvin-lánc (a továbbiakban: Corvin-lánc) a magyar tudomány és művészet, valamint a magyar oktatás és művelődés fellendítése terén szerzett kimagasló érdemek elismerésére szolgál.

(2) A Corvin-lánc kitüntetéssel adományozottak alkotják a Magyar Corvin-lánc Testületet (a továbbiakban: Corvin-lánc Testület).

(3) A Corvin-lánccal kapcsolatos feladatokat a Miniszterelnökség keretében működő Magyar Corvin-lánc Iroda (a továbbiakban: Corvin-lánc Iroda) látja el.

16. § A Magyar Becsület Rend Magyarország és a nemzet érdekében teljesített kiemelkedő szolgálat vagy tanúsított hősiesség elismerésére szolgál.

17. § A Magyar Érdemrend és Magyar Érdemkereszt a nemzet szolgálatában, az ország fejlődésének elősegítésében, a haza érdekeinek előmozdításában és az egyetemes emberi értékek gyarapításában végzett kimagasló, példamutató tevékenység elismerésére szolgál.

18. § (1) Magyarország állami kitüntéseit a miniszterelnök előterjesztésére a köztársasági elnök adományozza.

(2) A Magyar Érdemkereszt adományozására a miniszter tesz javaslatot a miniszterelnöknek az előterjesztésre.

(3) Külföldi állampolgár esetében a külpolitikáért felelős miniszter tesz javaslatot a miniszterelnöknek az előterjesztésre.

(4) Magyar állampolgár számára külföldi állami kitüntetés viselését a külpolitikáért felelős miniszter előterjesztése alapján a köztársasági elnök megtilthatja.

(5) Annak, akit bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen elítéltek - függetlenül attól, hogy az elítéléshez fűződő jogkövetkezmények alól mentesült-e -, csak kivételes méltánylást érdemlő esetben lehet kitüntetést adományozni.

2000. évi I. törvény

Szent István államalapításának emlékéről és a Szent Koronáról

A nemzedék, amelynek megadatott, hogy a történelmet tagoló évezredek egyikéből átléphessen a másikba, egyaránt pillant a múltba, hogy számvetést készítsen a nemzet elmúlt ezer esztendejéről, s a jövőbe, hogy felkészüljön a következő évezredre.

Ezer évvel ezelőtt első királyunk, Szent István megkoronázásával a magyar nép a keresztény hitben egyesült Európa népeivel. Azóta Magyarország a keresztény Európa szerves része. Ez biztosította a magyarság fennmaradását és évszázadokon át betöltött meghatározó szerepét. Magyarország ma is Szent István államalapító művén nyugszik.

István király műve nyomán virágzó állam alakult ki a Kárpát-medencében. A magyar állam az évszázadok során, feltartóztatva a Nyugat elleni támadásokat, hozzájárult a keresztény világ fejlődéséhez. Az eltelt ezer év alatt kialakítottuk a magunk összetéveszthetetlenül egyéni kultúráját, amely egyszersmind elválaszthatatlan része az európai nemzetek sokszínű közösségének.

A magyar állam és a magyar nemzet Szent István látnoki személyisége, isteni gondviselésben bízó küldetéstudata és vasakarata révén vált alkalmassá arra a történelmi szerepre, amelyet ezer éven keresztül betöltött. A keresztény hit felvétele és a keresztény állam kiépítése tette lehetővé, hogy a magyarság visszaverje a léteire törő támadásokat, hogy ne csak győzelmeiben, de a hódoltságok, megszállások, feldarabolások és diktátumok idején is megőrizze erkölcsi tartását, és túléljen öröknek hitt, hódító birodalmakat.

A Szent Korona a magyar állam folytonosságát és függetlenségét megtestesítő ereklyeként él a nemzet tudatában és a magyar közjogi hagyományban.

Az államalapítás ezeréves évfordulója alkalmából Magyarország méltó helyére emeli a Szent Koronát, és a nemzet múzeumából a nemzetet képviselő Országgyűlés oltalma alá helyezi.

Ezért az Országgyűlés - tekintettel Szent István államalapítására és a Szent Korona kiemelkedő történelmi jelentőségére - a következő törvényt alkotja:

1. § A Szent István-i államalapítás a magyar történelem meghatározó sorsfordulója, ezért emlékét az Országgyűlés e törvényben megörökíti.

2. § (1) A Szent Koronához tartozó jelvények

a) a királyi jogar,

b) a koronázási palást,

c) az országalma,

d) a koronázási kard.

(2) A Szent Koronát és a hozzá tartozó jelvényeket - a koronázási palást kivételével - az Országgyűlés épületében őrzik.

(3) A koronázási palást őrzési helye a Magyar Nemzeti Múzeum.

3. § A Szent Koronát és a hozzá tartozó jelvényeket - az őrzés helyéül szolgáló épületre irányadó látogatási rendnek megfelelően - bárki megtekintheti. A megtekintést a nemzeti ünnepeken ingyenesen kell biztosítani.

4. § (1) A Szent Koronának és a hozzá tartozó jelvényeknek a védelmére és megóvására, valamint a velük kapcsolatos intézkedések megtételére az Országgyűlés Szent Korona Testületet (a továbbiakban: Testület) hoz létre.

(2) A Testület az (1) bekezdésben említett feladatai körében

a) dönt a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények őrzési helyéről, ha annak szükségessége felmerül,

b) kezdeményezi a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények állagának megóvásához, helyreállításához szükséges intézkedéseket az arra jogosult hatóságnál,

c) ellenőrzi a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények megóvására vonatkozó előírások folyamatos megtartását,

d) hozzájárulást ad a Szent Koronáról és a hozzá tartozó jelvényekről hiteles másolat készítéséhez,

e) hozzájárulást ad a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények tudományos vizsgálatához.

(3) A Testület a (2) bekezdésben említett feladatait az érintett tudományágakat képviselő szakértők bevonásával látja el.

5. § (1)⁷⁹ A Testület tagja a köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke, a Kúria elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és a Magyar Művészeti Akadémia elnöke. A Testület elnöke a köztársasági elnök. A Testület elnökének akadályoztatása esetén az elnöki feladatokat a Testület korelnöke látja el.

(2) A Testület szükség szerint, de legalább évente egyszer ülésezik. A Testület ülését az elnök hívja össze. Az ülés akkor határozatképes, ha a Testület legalább három tagja jelen van. A Testület a döntéseit egyszerű többséggel hozza.

(3) A Testület - feladatkörében hozott - döntései a Szent Koronával és a hozzá tartozó jelvényekkel kapcsolatos vagyonkezelői feladatokat ellátó szervezetre kötelezőek.

(4) A Testület tagjai díjazásban nem részesülnek.

(5) A Testület a működésének részletes szabályait maga állapítja meg.

(6)⁸⁰ A köztársasági elnöknek az e törvényben meghatározott tevékenysége során hozott döntéséhez és intézkedéséhez ellenjegyzés nem szükséges.

6. § Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba.

⁷⁹ Megállapította: 2012. évi CCXXI. törvény 3. §. Hatályos: 2013. I. 1-től.

⁸⁰ Beiktatta: 2011. évi CX. törvény 27. § (3). Hatályos: 2012. I. 1-től. Lásd: 2011. évi CX. törvény 25. § (1).

2013. évi XLVIII. törvény

az önkényuralmi jelképek használatának büntetőjogi szankcionálásáról

1. § (1) A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény a következő 269/B. §-sal egészül ki:

„269/B. § Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a köznyugalom megzavarására alkalmas - különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő - módon

a) terjeszt,

b) nagy nyilvánosság előtt használ, vagy

c) közszemlére tesz,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.”

(2) A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 269/C. §-át megelőző alcímében és 269/C. §-ában a „nemzeti szocialista” szövegrész helyébe a „nemzetiszocialista” szöveg lép.

2. § (1) A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 335. §-a a következő szöveggel lép hatályba:

„335. § Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet a köznyugalom megzavarására alkalmas - különösen az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő - módon

a) terjeszt,

b) nagy nyilvánosság előtt használ, vagy

c) közszemlére tesz,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt elzárással büntetendő.”

(2) A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 333. §-át megelőző alcímében és 333. §-ában a „nemzeti szocialista” szövegrész a „nemzetiszocialista” szöveggel lép hatályba.

3. § (1) Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény 73. § (2) bekezdésében a „nemzeti szocialista” szövegrész helyébe a „nemzetiszocialista” szöveg lép.

(2) Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 15. számú melléklet B:5 mezőjében a „nemzeti szocialista” szövegrész helyébe a „nemzetiszocialista” szöveg lép.

(3) A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény 316. §-ának az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény 73. § (2) bekezdését megállapító rendelkezése a „nemzeti szocialista” szövegrész helyett a „nemzetiszocialista” szöveggel lép hatályba.

(4) A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény

a) 1. mellékletének az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 1. számú melléklet B:74 mezőjét és D:74 mezőjét megállapító rendelkezése,

b) 2. mellékletének az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 12. számú melléklet B:75 mezőjét és D:75 mezőjét megállapító rendelkezése,

c) 3. mellékletének az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 15. számú melléklet B:5 mezőjét és D:5 mezőjét

megállapító rendelkezése a „nemzeti szocialista” szövegrész helyett a „nemzetiszocialista” szöveggel lép hatályba.

4. § Ez a törvény 2013. április 30-án lép hatályba.

5. § E törvény 3. § (1) és (3) bekezdése az Alaptörvény 4. cikk (2) és (5) bekezdése alapján sarkalatosnak minősül.

1993. évi XLV. törvény

a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

A XX. század szélsőséges politikai eszméi Európában és Magyarországon a hatalom erőszakos megszerzése és kizárólagos birtoklása útján olyan diktatúrákat hoztak létre, amelyek semmibe vették az emberi jogokat és magyar állampolgárok tömeges kiirtásához vezettek.

Az Országgyűlés abból kiindulva, hogy az említett szélsőséges eszméket magukénak valló államok, szervezetek, mozgalmak jelképeinek használata fájó sebeket szaggat fel és összeegyeztethetetlen alkotmányos értékeinkkel, az alábbi törvényt alkotja:

1. § A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény a következő 269/B. §-sal egészül ki:

„Önkényuralmi jelképek használata”

269/B. § (1) Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet

- a) terjeszt;
- b) nagy nyilvánosság előtt használ;
- c) közszemlére tesz;

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Nem büntethető az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény miatt, aki azt ismeretterjesztő, oktatási, tudományos, művészeti célból vagy a történelem, illetve a jelenkor eseményeiről szóló tájékoztatás céljából követi el.

(3) Az (1)-(2) bekezdés rendelkezései az államok hatályban lévő hivatalos jelképeire nem vonatkoznak.

(4) Az önkényuralmi jelképek használata esetén el kell kobozni azt a dolgot, amelyre a bűncselekményt elkövették.”

Releváns hazai jogszabályok

Az Alkotmány releváns része kimondja:

2. cikk

„(1) A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam [...]

(3) Senkinek a tevékenysége sem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetőleg kizárólagos birtoklására [...]

61. cikk

„(1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.”

A büntető törvénykönyv szóban forgó időszakban hatályos szövegének releváns része kimondja:

Az intézkedések

Próbára bocsátás

72. §

„(1) A bíróság a vétség, valamint a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett miatt a büntetés kiszabását próbaidőre elhalaszthatja, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja így is elérhető.”

73. §

„(2) A próbára bocsátást meg kell szüntetni, és büntetést kell kiszabni, ha a próbára bocsátott [...] a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény miatt, valamint ha a próbaidő előtt elkövetett bűncselekmény miatt [...] elítéli.”

Az állam elleni bűncselekmények

139. § - Az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása

„(1) Aki olyan cselekményt követ el, amely közvetlenül arra irányul, hogy a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét erőszakkal vagy ezzel fenyegetve - különösen fegyveres erő igénybevételével - megváltoztassa, büntetett követ el [...]”

A köznyugalom ellen bűncselekmények

269. § - Közösség elleni izgatás

„Aki nagy nyilvánosság előtt

- a) a magyar nemzet,
- b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít, büntett miatt büntetendő.”

269/B. § - Önkényuralmi jelképek használata

„(1) Aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarló-kalapácsot, ötágú vöröscsillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet

- a) terjeszt;
- b) nagy nyilvánosság előtt használ;
- c) közszemlére tesz;

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Nem büntethető az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény miatt, aki azt ismeretterjesztő, oktatási, tudományos, művészeti célból vagy a történelem, illetve a jelenkor eseményeiről szóló tájékoztatás céljából követi el.

(3) Az (1)-(2) bekezdés rendelkezései az államok hatályban lévő hivatalos jelképeire nem vonatkoznak.”

A büntetőeljárásról szóló törvény kimondja:

406. §

„(1) A terhelt javára felülvizsgálatnak van helye [...]”

b) ha nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv megállapította, hogy az eljárás lefolytatása vagy a bíróság jogerős határozata megsértette a törvényben kihirdetett nemzetközi szerződés valamely rendelkezését, feltéve, hogy a nemzetközi emberi jogi szerv joghatóságának a Magyar Köztársaság alávetette magát és a felülvizsgálattal a jogsértés orvosolható [...]”

Az Alkotmánybíróság 14/2000. (V. 12.) AB sz., a büntető törvénykönyv 269/B. § alkotmányosságát vizsgáló határozata az alábbi szövegrészeket tartalmazza:

„[...] ezek az önkényuralmi jelképek nemcsak a közvélemény számára jelentik az ismert és megélt önkényuralmi rendszereket, hanem a Magyar Köztársaság törvényhozása kezdettől fogva mindmáig együtt kezelte az e rendszerek által elkövetett jogtalanságokat [...]

Az Alkotmánybíróság határozataiban az említett jogtalanságok vonatkozásában kifejezetten megerősítette, hogy nem hozható fel alkotmányossági kifogás ezen önkényuralmi rendszerek azonos megítélése és együttes kezelése ellen [...]

A demokratikus átalakulást megelőző évtizedekben kizárólag a fasiszta, nyilas jelképek terjesztését, használatát üldözték a büntetőjog eszközeivel. Ugyanakkor a kommunista eszméket megtestesítő jelképek használatát a politikai berendezkedés jellegéből adódóan természetesen nem hogy nem büntették, hanem éppen ellenkezőleg: büntetőjogi úton védték. Ebből a szempontból a törvény hatása tehát éppen az, hogy megszünteti az önkényuralmi jelképek korábbi kezelésében mutatkozó indokolatlan különbségtételt [...]

Az Egyezmény (és az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlata) széles mérlegelési lehetőséget biztosít az államoknak annak eldöntésénél, hogy mi tekinthető “demokratikus társadalomban szükséges” korlátozásnak (Barfod, 1989; Markt Intern, 1989; Chorherr, 1993; Casado Coca, 1994; Jacubowski, 1994.) [...]

Az Alkotmánybíróság már számos korai határozatában alkotmányossági vizsgálata körébe vonta, relevánsnak tekintette a történelmi körülményeket [...]

Az Alkotmánybíróság eddig határozataiban a történelmi körülményeket (leggyakrabban a rendszerváltás tényét) következetesen úgy értékelte, hogy az szükségessé tehet bizonyos

alapjogbeli korlátozásokat, de például önmagában a rendszerváltás ténye miatt az alkotmányosság követelményeiben engedményt soha nem tartott lehetségesnek [...]

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) gyakorlata szintén tekintettel van a véleménynyilvánítás korlátozása megengedett céljának és szükségességének vizsgálatánál az alperes állam sajátos történelmi múltjára és jelenére [...]

A “Rekvényi kontra Magyarország” ügyben, amelynek tárgya a rendőrök politikai tevékenységének, a politikai vitához fűződő szabadságának korlátozása volt, 1999. május 20-án hozott ítéletében a Bíróság úgy találta, hogy “az a célkitűzés, hogy a rendőrségnek a társadalomban betöltött kritikus szerepe ne kompromittálódjék tagjai politikai semlegességének gyengülése miatt, olyan célkitűzés, amely összeegyeztethető a demokratikus elvekkel. Ez a célkitűzés különleges történeti jelentőségre tesz szert Magyarországon, az országnak a korábbi totalitárius berendezkedése miatt, ahol az állam nagymértékben támaszkodott rendőrségének az uralkodó párt iránti közvetlen elkötelezettségére [...]

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint büntetőjogi védelem alá vonható a közösségek méltóságát sértő, köznyugalmat veszélyeztető magatartás, ha ez nem kifejezetten meghatározott, azonosítható személy ellen irányul; a kitűzött cél elérése érdekében elvben nincs más és esetleg enyhébb eszköz, mint a büntetőjogi szankció.

A demokratikus jogállamisághoz szorosan kapcsolódik az alkotmányos rend fenntartása és működtetése [...] Az Alkotmány nem értéksemleges, az Alkotmánynak van értékrendje. Az alkotmányos értékekkel összeegyeztethetetlen véleménynyilvánítást az Alkotmány 61. §-a nem védi [...]

Az Alkotmány a demokratikus jogállam alkotmánya, ami azt jelenti, hogy az alkotmányozó hatalom védendő alkotmányos értéknek tekinti a demokráciát, a pluralizmust, az emberi méltóságot, s egyben az Alkotmányon kívülre utasít minden olyan tevékenységet, amely a hatalom erőszakos megszerzésére, gyakorlására, kizárólagos birtoklására irányul [2. § (3) bekezdés]. A Btk. 269/B. §-a olyan szimbólumok terjesztését, nagy nyilvánosság előtti használatát és közszemlére tételét rendeli büntetni, amelyek politikai diktatúrák jelképei voltak; e diktatúrák tömegesen követtek el törvénytelenégeket, sértették meg az alapvető emberi jogokat. Ezek a

jelképek, mint az állami önkény jelképei, a XX. századi magyar történelemben megvalósult olyan politikai törekvéseket szimbolizálnak, olyan negatív értékeket hordoznak, amelyeket a hatályos Alkotmány 2. § (3) bekezdése kifejezetten tilt, és mindenki kötelezettségévé teszi az ilyen törekvésekkel szembeni fellépést [...]

A múltban sérelmet elszenvedett emberekben és ezek különféle közösségeiben a jelképeknek a Btk. 269/B. §-ában tiltott használata méltán fenyegetettség-érzetet, konkrét tapasztalatokon alapuló félelmet ébreszthet, hiszen a jelképek a totalitárius eszmékhez kapcsolódó embertelenségek megismétlődésének rémét keltik fel.

Az Alkotmánybíróság szerint, ha a büntetőjog által így megfogalmazott védett tárgy mellett más, alkotmányos értékek védelme más módon nem érhető el, a büntetőjogi korlátozás önmagában nem aránytalan; feltéve, hogy szükséges e jelképek használata ellen védekezni. Az, hogy ez a védekezés demokratikus társadalomban szükséges-e, függ a korlátozás jellegétől, társadalmi, történelmi összefüggéseitől, az érintett személyekre gyakorolt hatásától.

A kifejtettek alapján tehát a jelen esetben a büntetőjog által megfogalmazott védett tárgy mellett a vizsgált jogszabály más alkotmányos értékek védelmét is szolgálja. Ilyen az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében említett jogállam demokratikus volta, továbbá a 2. § (3) bekezdésében meghatározott tilalom és az Alkotmány 70/A. §-ában megfogalmazott az a követelmény, amely szerint a jognak mindenkit egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie [...]

A szóban lévő jelképeknek minden korlátozás nélküli, nyilvános, szabad használata a jelen történelmi helyzetben az emberi személy méltóságát tisztelő, ezért a gyűlölet és agresszió eszméit elítélő, a demokrácia értékei mellett elkötelezett minden személyt súlyosan sért, és különösen sérti a nácizmus és a kommunizmus üldözötteit. Magyarországon elevenen él a köztudatban és az üldözéseket túlélők közösségeiben a tiltott jelképekben sűrűsödő mindkét eszme emléke és a jelképek használata mellett elkövetett minden bűn; ezek nem merültek feledésbe. Közöttünk élnek a súlyos sérelmet szenvedett személyek és hozzátartozóik. A jelképek használata felidézi a még közeli múltat az akkori fenyegetésekkel, az embertelen szenvedéseket, deportálásokat és halált hozó ideológiákat.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a demokratikus társadalom védelmét jelenti az, s ezért nem alkotmányellenes, ha az állam a jelen történelmi helyzetben a demokráciával ellentétes, vagyis önkényuralmi hatalmi rendszerek adott jelképeivel kapcsolatos egyes konkrét magatartásokat tilt meg: a terjesztést, a nagy nyilvánosság előtti használatot, közszemlére tételt.

Jóllehet, hogy a törvény által védett értékek – mint a köznyugalom és a demokrácia értékei mellett elkötelezett közösségek méltósága – megsértésének büntetőjogi szankcionálása külön-külön esetleg más alkotmányossági elbírálás illetve értékelés alá eshetne; mivel azonban az önkényuralmi jelképek használata e két értéket együttesen, egyszerre sérti, egymást felerősítő, kumulatív hatásuk jelentkezik, és ehhez kapcsolódik a közvetlen történelmi előzményeknek még ma is érvényesülő hatása.

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy Magyarország történelmi tapasztalatai, és az alkotmányos értékeket fenyegető az a veszély, amelyet ma még az elmúlt diktatúrák ideológiáin alapuló tevékenységeknek a nyilvánosságban való megjelenése jelenthet a magyar társadalomra, meggyőzően, objektíve és ésszerűen igazolják e tevékenységek tiltását és a büntetőjogi eszközökkel való fellépést; a véleménynyilvánítási szabadságnak a Btk. 269/B. § (1) bekezdésében megjelenő korlátozása a történelmi háttér fényében nyomós társadalmi szükségletre adott válasznak tekintendő.

Az Alkotmánybíróság szerint a Btk. 269/B. § (1) bekezdésében kiemelt jelképek, mint elkövetési tárgyak használatával, a velük kapcsolatosan kiemelt három elkövetési magatartással szemben – az alkotmányos értékekben megfogalmazódó célok védelme érdekében – a jelen történelmi helyzetben a büntetőjogi eszközrendszeren és szankciókon kívül más jogi eszköz a hatékony védelemre nem biztosított (ultima ratio). Összehasonlítható történelmű más ország szintén büntető törvényben, a demokratikus jogállam veszélyeztetéséről szóló bűncselekmények között tiltja alkotmányellenes szervezetek jelképeinek (zászlók, jelvények, egyenruhák, jelszavak, köszöntési formák) használatát [Strafgesetzbuch (StGB) vom 15. Mai 1871 (RGrB. S. 127) in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I, 3322) § 86a.] [...]

A törvény nem tiltja meg e jelképek előállítását, megszerzését, tartását, behozatalát, kivitelét, sőt használatát sem, ha ez nem nagy nyilvánosság előtt valósul meg. A törvény csupán a három kiemelt elkövetési magatartást (terjesztés - nagy nyilvánosság előtti használat – közszemlére tétel), aktív cselekvőséget ítéli olyannak, amely a demokratikus

jogállam értékeivel szemben áll, mert alkalmas arra, hogy a hallgatóságra nem egyszerűen "sértő, meghökkentő vagy aggodalmat keltő", hanem kifejezetten félelmet ébresztő, fenyegető hatása legyen azáltal, hogy a megvetett ideológiákkal való azonosulást, az eszmék nyilvános terjesztésének szándékát tartalmazza. Ez pedig alkalmas arra, hogy a demokratikus társadalom egészét, különösen pedig azok jelentős csoportjai, közösségei emberi méltóságát sértse, akik elszenvedői voltak a tiltott jelképekben sűrűsödő mindkét eszméhez és jelképekhez tapadó, használatuk mellett elkövetett legsúlyosabb bűncselekményeknek.

A fentiek alapján az Alkotmánybíróság szerint a Btk. 269/B. § (1) bekezdésében megjelenő korlátozás a védett célok súlyához képest nem minősíthető aránytalannak, a korlátozás terjedelme és szankciója az alkalmazható legenyhébb eszköznek minősül, ezért a Btk. e szabályában megfogalmazott alapjog-korlátozás megfelel az arányosság alkotmányos követelményének [...]"